Postimees

Üksiknumber 10 Rpn.

Tellimishind kuus RM. 2.50. Aadressi muutmine 20 Rpn. Leht ilmub 6 korda nädalas. Toimetus: Tartu, Ülikooli 21/23, telef. 40-31, postk. 32. Tellimiste ja kuulutuste vastuvõtt nats. E. K.-Ü. „Postimees" kontoris kl. 8—15, Tartus, Ülikooli tn. 21/23, telef. 40-30, postk. 33, jooksev arve Eesti Panga Tartu Oesak. nr. 350. Tallinna Kontor: Tallinn, Vene 1, telef. 418-25.

86. dastakäik

Nr. 120 | Neljapäeval, 21. mail 1942 | Tänast lehte 6 lk.

Kertsi võll hävitas bolševike lootused

Berliinist, 20. 5. Kõigi Berliini hommikulehtede esikülgedel ilmusid kommentaarid eilse eriteate kohta, milles teatati Kertši linna jõudmisest ja Nõukogude Liidu kolme armee hävitamisest. Kõik lehed juhivad tähelepanu sellele, et sellega hävitati venelaste lootused kindlustustele Krimmi idatipus ja et ka Timošenko kergendüsrünnakud Harkovi ruumis ei suutnud pidurdada saksa ja liitlaste vägede operatsioonide plaanikindlat läbiviimist. Samuti märgib kogu Berliini ajakirjandus, et ka sel kevadel on sõjaline algatus teljeriikide käes. „Völkischer Beobachter" ja „Berliner Börsenzeitung" juhivad kõigepealt tähelepanu Inglismaal ja Ühendriikides tehtud illusioonidele, mille järgi Saksamaa ei alustavat idarindel ühtki tõelist pealetungi. London ja Washington peavad nüüd veenduma, et viimased sündmused idarindel on toonud neile täieliku pettumuse.

Milanost, 20. 5. Põhja-Itaalia hommikulehed tooyad oma esikülgedel suure võidu teate Kertši poolsaarel. „Saksa-Sõjajõudude Ülemjuhatuse poolt toodud arvud," kirjutab „Popolo d'Italia", „pole üksi tunnistuseks Nõukogude Liidu lüüasaamisest, nad tähendavad juba kogu kaitse- ja pealetungi-süsteemi kokkuvarisemist, mida Nõukogude Liit nii suure hoolega ette valmistas."

Üldsuse ja üksiku heaolu

Üks ladina vanasõna ütleb: non multa, sed multum (mitte palju, kuid siiski palju). See tähendab, et mitte kvantiteet, vaid kvaliteet. Ning oma igapäevases elus oleme igaüks võinud veenduda, kuidas sageli mitte kvantiteet (kogus), vaid just kvaliteet (omadus) saab määrava tähtsuse. Nagu ülaltsiteeritud ladina vanasõnast näha, ei ole see äratundmine mingi moodsa aja leiutis, vaid tõde, mille iga on mõõdetav aastatuhandetega. Muidugi ei saa meie ka kvantiteeti eitada, sest ideaaliks jääb ikka: suur kvantiteet ning kõrge kvaliteet. Aga kui küsimuses on kas kvantiteet või kvaliteet, siis langeb otsus ikka viimase kasuks, kuigi sellejuures tuleb paratamatult arvestada ka kvantiteedi miinimumi, sest näiteks mikroskoopiline osa mingist kõrge kvaliteediga ainest ei oma praktiliselt kuigi suurt tähtsust.

Analoogiline lugu on ka rahvuste elus. Mitte ainult kümnete ja sadade miljonitega mõõdetavad rahvad ei ole olnud inimsoo kultuuri varasalve rikastajad, vaid seda on teinud väga sageli ka väikerahvad, näiteks antiikaja kreeklased. On selge, et väike rahvus, kes suudab pakkuda lisaväärtusi inimsoo kultuuri-salvele, peab olema elujõuline ning kõrge kultuurilise kvaliteediga. Kuidas on lugu sellepoolest eesti rahvaga?

Nagu teada, on Eestimaa oma geograafilise asendi tõttu olnud ajaloo kestel väga paljudel kordadel hävitavate sõdade tallermaaks. Sageli aastakümneid kestnud hävitusperioodide järel, kus maa on elamutest lagedaks põletatud ja elanikest hõredaks tapetud, on rahulikumate aegade saabudes rahva järelejäänud osa end otse kõrvetaime visadusega ning sitkusega püsti ajanud. Rahvuskehha on need sõjad ja rüüsteretked, mida eriti venelased aastasadade jooksul meie maale korraldanud, löönud sügavaid haavu, kuid rahva hinge visa elujõudu ja edasipüüdu ei ole need retked siiski suutnud hävitada.

Kuuludes põhjamaa rahvaste perre, kes teiste rahvaste hulgas on kuulsad oma folklooriga, omab eesti rahvas folkloori, mis ulatuselt on esikohal maailmas. Lühikesed on olnud need ajajärgud, kus eestlased on saanud rahulikult ja vabalt sammuda oma kultuurilist arenemisteed. Ja milline on nende ajajärkude tulemus?

Eesti rahva keskelt võrsusid sellised atleedid, nagu Georg Lurich, Georg Hackenschmidt ja Aleksander Aberg, kes korduvalt tulid maailmameistriks, kelle maadluskooli imetles kogu maailm. Kes osutus 1920. a. Antverpenis korraldatud rahvusvahelisel olümpiaadil maailma parimaks tõstjaks? See oli eestlane Aleksander Neuland. See, kes 1936. a. Berliinis peetud olümpiaadil maadluses omandas 2 kuldmedalit, oli eestlane Kristjan Palusalu. 1935. a. Roomas peetud maailma esivõistlustel laskmises viisid eestlased-laskurid oma nime laiadesse hulkadesse. 1937. a. Helsingis laskevõistlustel tuli eesti laskurmeeskond vabapüssist laskmises maailmameistriks. 1939. a. Luzernis peetud võistlustel kordas meie laskurmeeskond oma võitu.

Mees, kes on tulnud võitjaks mitmetel rahvusvahelistel malevõistlustel ja on tõusnud maailmameistri kandidaadiks, on eestlane Paul Keres.

Kuid mitte ainult kehakultuuri ja mõttespordi alal pole meie tõusnud rahvusvaheliste tippudeni, vaid oleme seda suutnud ka teaduste alal. Näiteks maailma parimate seismograafide konstruktor oli eestlane Tartu Ülikooli professor Johan Viilip. Maailma parimate arstiteadlaste perre kuulub meie professor L. Puusepp. Rahvusvaheliselt on tuntud oma leeprauurimise ja ravimisega prof. A. Paldrock. Maailma tunnustatumaid kontrabassikunstnikke on eestlane Ludvig Juht jne.

Oleme siin toonud näitena ainult neid eesti füüsilise ja vaimse kultuuri esindajaid, kes kuuluvad omal alal rahvusvaheliste tippude hulka. Neidki on juba suur kogu, kõnelemata neist meie füüsilise ja vaimse maailma kultuuri esindajaist, kes ei osuta tippusid, kuid on siiski rahvusvaheliselt tunnustatud oma töödega. Kuid ka majanduse valdkonnas on meil saavutisi, millel rahvusvaheline tähtsus. Näiteks põlevkivi uurimise alal. Need on saavutised, mida eesti rahvas on suutnud anda maailma rahvaste kultuurivarade salve. Ja kui me arvestame, et seda on teinud ainult üheniljoniline rahvas, siis peame tahestahtmatult nentima, et need saavutised tõendavad meie rahva kõrget kultuurilist taset ning tema elujõudu.

Ent siis saabus maailma tulikahi.

(Järg 2. leheküljel)

Ägedad võitlused Harkovi ruumis

Vaenlane kandis uusi kaotusi. Tugevaid õhurünnakuid Hulli sadamale Inglismaal

Juhi Peakorterist, 20. mail.

Sõjajõudude Ülemjuhatus teatab:

Nagu eriteate kaudu teatavaks tehtud, on saksa ja rumeenia väed kindral-ooberst von Mansteini ülemjuhatuse all, toetatuna õhujõudude tugevatest koondistest kindral-ooberstite Loehri ja vabahärra von Richthofeni juhtimisel, löödud vaenlase jälitamisel jõudnud Kertshi väinani kogu selle ulatuses ja vallutanud mõlemal pool linna asetsevad viimased tugevasti kindlustatud sillapead pärast kibestunud vastupanu murdmist.

Pärast seda, kui veebruarikuu lõpust saadik olid äpardunud ikka ja jälle korratud vaenlase katsed murda läbi saksa positsioonidest maakitsusel Feodoosiast kirde pool ja vallutada tagasi Krimm, alustas siia koondatud saksa-rumeenia armee 8. mail rünnakut. Esimesel tormijooksul murti läbi visalt kaitstud, tugevasti väljaehitatud ja sügavalt liigestatud Parpatshi positsioon. Selles võitluses, samuti ka kohe alustatud jälitamisel piirati vaenlase jõudude hulgad ümber ja hävitati. Seega lõppenud lahing on viinud kolme enamlaste armee hävitamisele, mis koosnes 17. kütidiviisist, 3 kütibrigaadist, 2 ratsaväediviisist ja 4 soomusbrigaadist. Peale suure hulga langenute kaotas vastane 149.256 vangi, 258 tanki, 1133 suurtükki ja loendamatul hulgal muud sõjamaterjali. Ainult vaenlase riismed suutsid jõuda väina teisele kaldale. Õhuvõitluses vastane kaotas 328 lennukit. Poolsaare vetes uputati õhurünnakute läbi 16 laeva, kokku 136.000 brt., üks miinipüüdmislaev ja 21 rannasõidulaeva. Peale selle vigastati pommitabamuste läbi raskesti veel 10 laeva.

Harkovi ruumis vaenlase uued rünnakud löödi tagasi ägedates võitlustes. Seejuures tulistati puruks veel 34 vaenlase tanki. Õhujõud võitlus- ja sööstvõitluskoondistega sekkusid tõhusalt lahingu raskuspunktisse, purustades vaenlase rivistumisi ning hävitades või vigastades 29 tanki. Eilse päeva jooksul vaenlane kaotas 36 lennukit. Üks oma lennuk on kadunud.

Idarinde ülejäänud osades oma rünnakuritused olid edukad. Vaenlase üksikud rünnakud löödi tagasi.

Maltal saavutati pommide täistabamusi La Venezia lennuvälja rivistumiskohtadele. Õhuvõitlustes Põhja-Aafrika kohal tulistati alla 2 briti hävituslennukit.

Võitluses Suur-Britannia vastu õhujõudude tugevamad koondised möödunud ööl pommitasid lõhke- ja süütepommidega Hulli sadamapiirkonda Humberi suudmes. Võidi jälgida mitut suurt tulikahju. Kerged võitluslennukid rünnakul päise päeva ajal pommitasid edukalt Inglismaa lõunaranniku asetsevaid vabrikuseadmeid. Kanali ranniku kohal saksa hävitajad tullstasid vaenlase hävituslennukite koondistest alla 7 Spitfire'i, saamata ise kaotusi.

Möödunud ööl briti pommituslennukid üritasid Lõuna-Saksamaa piirkonna kohale mitu häirimisrünnakut, mis ei andnud sõjaväelist tulemusi. Briti lennukid pildusid alla enamikus süütepomme elamukvartaalidele. Kahjud pole suured. Öö-hävituslennukid ja õhutõrjesuurtükid tulistasid alla 11 vaenlase lennukit.

Võitlustes Kertshi poolsaarel paistis erilise vahvusega silma leitnant Friedrich, kompaniiülem ühes jalaväerügemendis. Hauptmann Baer, grupiülem ühes hävituslendurite eskadrillis, saavutas elle päeval oma 99. kuni 103. õhuvõidu. Hävituslennukite eskadrill nr. 77 on oma allatulistamiste arvu tõstnud 2011-le.

Sõjakirjasaatja kirjeldab võitlusi Harkovi ruumis

Berliinist, 20. 5. Lahingu käigu kohta Harkovi juures, kus kommunistid ei suuda murda Saksa tõrjet ja pealega kannavad pidevalt suuri inim- ja materjalikaotusi, kirjutab DNB-le üks sõjakirjasaatja järgnevaid üksikasju:

Saksa jalaväigi ründas lähenevaid Nõukogude laskurdiviise, purustades ründavad koondrivid, ja panid vastu igale reivale, kuigi kommunistid toetasid iga oma rünnakut kerge- ja raskesuurtükiväe ettevalmistusega. Nõukogude marssali Timoshenko rünnak peatus. Saksa tankide vasturünnakul koos jalaväe, suurtükiväe, luureüksuste ja pioneeridega vallutati kommunistidelt hoolimata ägedast tõrjest tähtsad asulad ja kõrgendikud. Iga kommunistide rünnak võeti vastu ja purustati kiiresti areneva vasturünnakuga. Selles lahingus ei ole tardunud liini ega tardunud rinnet. On vaid kilomeetrilaiune maastikuriba, mida kaitsfakse. On vaid taktikaline tagasitõmbumine, kui kommunistid arvavad, et nad ründavad koondatud jõududega meie tugevaid väeosi. Saksa ja Nõukogude tankide vahelised võitlused lõpevad iga kord vaenlase hävitamisega.

Sööstvõitluslennukid toetavad iga päev pidevalt võitlust maapinnal. Maa väriseb raskete pommide lõhkemisest. Kui kauged Nõukogude liinide taga nähakse musti suitsupilvi ja heledaid leeke, siis on jälle purustatud üks vaenlase tankikoondis. Üle 400 Nõukogude tanki on juba purustatud ja reast välja löödud. Kui terashiiglased väikeste üksustena Saksa rinde poole veerevad, siis juba ettevaatlikumalt kui lahingu esimestel päevadel. Lahing liigub siia ja sinna, kuid olukord on kommunistidele lootusetu. Nii väsitavad praegused rünnakuüritused Nõukogude laskurdiviise tunduvalt.

LONDON ÄRVESTAB TIMOSHENKO VÄGEDE ÜMBERPIIRAMISEGA

Stokholmist, 21. 5. Londoni ennustused marssal Timoshenko pealetungi suhtes olid kolmapäeval tunduvalt ebasoodsamad ja varemad sõnumid, mille järgi Nõukogude Liidu marssal pidi varsti andma otsustava löögi Harkovi ruumis võitlevatele saksa vägedele, kolmapäeval asendati pessimistlikumate uudistega, millilstest hõngub tõsist muret sündmuste arengu pärast Harkovi ümber.

Juba teisipäeval ühes sõnumis juhiti tähelepanu sellele, et Timoshenkot ootavad „teatavad riskid". Kolmapäeval Briti teadeteagentuur „Exchange Telegraph" avaldas Moskvast saadetud sõnumi, milles antakse suurimat tähelepanu Saksa vastusammudele Timoshenko vägedele.

Sõnumis antakse isegi mõista, et olevat võimalik Timoshenko vägede ümberpiiramine.

Võitlus prantslaste ja inglaste vahel Alžiiri vetes

2 briti lennukit tulistati alla. Vichy õhutõrje avas tule tundmata lennukitele

Vichyst, 20. mail. Alžiiri territoriaalvete kohal tulistati alla 2 briti ja 1 prantsuse lennuk.

Vichyst, 20. mail. Vahejuhtumi kohta Alžhiiri vetes, avaldati järgmine ametlik teade: üks briti merelennuk lendas üle meie territoriaalvete ja prantsuse õhuvägi täitis oma kohut, püüdes võõrast lennukit vastavalt rahvusvahelisele õigusele kinni pidada. Et see aga asus kaitsele, sunniti teda veele laskuma. Üks briti torpeedopaat tulistas meie lennukit. Sellele järgnevas võitluses tulistati alla 1 briti lennuk.

Vichyst, 20. mail. Tundmatud lennukid lendasid täna öösi kell 0.50 ja 1.15 üle Vichy. Õhutõrje asus tegevusse.

Pariisist, 20. mail. Okupeeritud Prantsusmaa poliitilistes ringides nähakse Alzhiiri vahejuhtumis tähtsat sündmust.

Olukorra tõsidust põhjendatakse sellega, et võrreldes Madagaskariga, mis asub 6000 km emamaast, oli inglise lennuk sel korral Prantsusmaa väravates. Kuigi praegu ei saa midagi öelda Prantsuse valitsuse reageerimise kohta, lisatakse samades ringides, võivat siiski oletada, et ingleste uued provokatsioonid sel korral on siiski suurema järelmõjuga.

Vichyst, 21. mail. Dakari ametlikest ringkondadest teatatakse kesknädala õhtul, et 2 briti lennukit hiljuti maabus Prantsuse Guineas. 10. mail lendas üks briti lennuk üle Konarky. Prantsuse õhutõrje avas tule ja sundis lennuki maandama. Teine briti lennuk sunniti maandumisele Port Boueti lähedal 18. mail.

LAVALI NÕUPIDAMISED PARIISIS JA VICHYS

Pariisist, 20. mail. Lavali viibimise kohta Pariisis avaldati täna järgmine ametlik teadaanne: „Peaminister Laval saabus Pariisi pühapäeva õhtul. Teisipäeval pöördus ta tagasi Vichysse.

Pariisis viibides oli peaministril pikemaid kõnelusi riigisekretär Barnaud'ga (Saksa-Prantsuse majanduslikkude sidemete erivolinik), Bichelone'iga (tööstuslik produktsiooni korraldaja), Lagardelle'iga (tööküsimuste korraldaja) ja Jean Terray'ga. Peale selle oli rida kõnelusi Saksa okupatsioonivõimudega.

Eile andis valitsuse juht saksa kujur Arno Brekeri auks eine, millest võttis osa palju nimekaid prantslasi ja sakslasi, nende hulgas saadik Abetz, Prantsuse pealinnast lahkudes austas Laval marssal Pétain'i nimel surnud kardinal Baudrillarti.

Vichyst, 20. mail. Süüria ja Liibanoni ülemkomissar ja Prantsuse Lähis-Ida vägede ülemjuhataja kindral Dentz jõudis täna Vichysse. Ennelõunal võttis kindral Dentzi vastu valitsuse juht Laval. Nagu kuuldub, võtab kindral täna osa sõjalise iseloomuga nõupidamisest, mida juhatab prantsuse vägede ülemjuhataja admiral Darlan.

Lakkamatuid rünnakuid Jäämere teedele

Berliinist, 21. mail. Tähtsamat Nõukogude lisateed, Murmanski ja Arhangelski mereteed, rünnatakse vahetpidamata saksa mere- ja õhujõudude poolt, vaatamata Nõukogude püüetele hoida see tähtis tee vaba. Anglosakside võimud on sellel teel kaotanud ajavahemikus 1. jaanuarist kuni 19. maini järgmised sõjalaevad: 2 ristlejat, 2 allveelaeva, mitu hävitajat, ühe patrull-laeva. Peale selle 27 kaubalaeva 125.000 brt. suuruses ja 5 muud laeva. Üks ristleja, mitmed hävitajad ja 41 kaubalaeva said raskesti vigastada. Arvatavasti on suur osa neist täielikult hukkunud.

Saksa võitlus- ja sööstvõitluslennukid ründasid eile hea eduga Jäämere sadama Jokonga sadamaseadmeid. Ühel lennuväljal langes pomme maapinnal olevaile lennukeile. Seniste andmete järgi tulistasid saksa hävituslennukid õhuvõitlustes alla 9 vaenlase lennukit.

15 prots. ründajatest hävitati

Berliinist, 21. mail. Nagu nüüd kindlaks tehtud, on teisipäeva ööl vastu kesknädalat Saksamaa edelapoolses osas toimunud ebaõnnestunud Briti õhurünnaku puhul saksa õhutõrje ja õhävituslennukite poolt alla tulistatud 11 briti lennukist 6 neljamootorilist.

Briti raadio teatas, et 12 briti lennukit ei tulnud tagasi Saksamaa edelapoolses osas toimunud lahingust teisipäeva öösel. Seega on 15 protsenti rünnakust osavõtnud lennukitest hävitatud.

Uksikasju Kertši vallutamisest

Berliinist, 20. 5. Sõjajõudude Ülemjuhatus teatab kolme Nõukogude Liidu armee hävitamisest ja Kertši poolsaare vallutamise kohta saksa ja rumeenia vägede poolt veel järgmisi üksikasju:

Löödud bolševike armeede jäänused põgenesid Kertši linnast kagu pool asuvale tipule Ak Burnu juures ja Kertšist kirde pool olevale Jenikale maaninale. Nendest kahest punktist püüdsid nad laevadel ja pargastel põgeneda üle Kertši väina.

Koostöös saksa lennuväega, kes tegi arvukaid pommi- ja madalrünnakuid Nõukogude laevadele ja laadimispaikadele, murti vaenlase viimane meeleheitlik vastupanu. 19. mail vallutati pärast ägedat võitlust Ak Burnu kindlus. Seejuures toetasid maaväge saksa sööstvõitluslennukid ja õhutõrje. Samal ajal murti kindlusest kagu pool ühe enamlaste üksuse vastupanu, kes oli end kindlustamas Staröi Karantini. kindluses. Paljude kaljuseintesse ehitatud punkrite vallutamisel, kus venelased metsikult vastu panid ja seetõttu ka suuri kaotusi kandsid, kasutati leegiheitjaid. 19. mai õhtuks oli ka see kindlus saksa vägede käes, kes võtsid vangi üle 1000 bolševiku. Seega kaotasid venelased ägedais võitlustes Kertši linnast kagu pool asuva sillapea.

Kirde pool Kertši avaldasid Nõukogude väed Jenikale ruumis ja Voikovi metallurgiatehases erilist tvastupanu. Ümberpiiratud bolševikud püüdsid asjatute vasturünnakutega pidurdada saksa vägede edasitungi. Vaenlase vastupanu soodustas maastik oma arvukate koobaste ja halbade ühendusteedega. Teisipäeva pärastlõunal jõudsid saksa väed pärast enamlaste vastupanu murdmist Epaskaja juures mere äärde ja vallutasid Jenikale kindluse esileulatuva osa.

Ühe teise saksa diviisi osad ründasid Gleiki kindlustatud tuletorni. Ainuõksi selles võitlusõigus kaotas mere äärde surutud vaenlane 8250 vangi ja veel 2000 langenut.

Berliinist, 21. mail. Saksa Sõjajõudude Ülemjuhatus avaldab nüüd järgmisi üksikasju õhujõudude tegevusest Kertši poolsaarel: Peale mitme luurelennu sooritamist üle poolsaare alustasid õhujõud 7. mail võimsaid rünnakuid Nõukogude kindlustustele, mis kestsid mitu päeva. Saksa pommituslennukid, sööstpommituslennukid ja võitluslennukid ründasid vaenlase kindlusi, positsioone ning tankide keskusi, abistades sellega jalaväe tegevust. Mitte vähem kui 91 Nõukogude patareid ja suur arv üksikuid tuleriistu lõpetas tegevuse õhurünnakute tagajärjel. 31 tanki ja 500 mootorsõidukit hävitati. Õhurünnakul hävitati vaenlase transportvahendeid, nende seas 3 raudteerongi, samuti 2 sõjavarustuse depood, küttematerjaliladu, raadio- ja elektrijaam.

Saksa hävituslennukite üksused saavutasid arvurikkais õhuvõitlustes täieliku kontrolli üle kogu Kertši poolsaare ning hävitasid 70 vaenlase lennukit maapinnal.

Uus edu Kanali kohal

Berliinist, 20. 5. Sõjajõudude Ülemjuhatus teatab teisipäeval Kanali kohal peetud õhuvõitluste kohta veel järgmisi üksikasju:

Üks briti hävituslennukite üksus, milles oli umbes 70 Spitfire'i, sunniti Le Havre'i kohal saksa hävituslennukite poolt võitlusse. Õhuvõitlused peeti 1300—6000 meetri kõrgusel ja nende kestel tulistati alla 3 Spitfire'i, mis langesid leekides merre. Seejärel pöördus vaenlase üksus kohe tagasi.

Kella 20 paiku püüdsid briti võitluslennukid umbes 50 Spitfire'i kaitse all rünnata Dünkircheni rannikupiirkonda. Pärast mõnede pommide allaheitmist, mis põhjustasid ainult väikesi kahjusid, sattus briti üksus tugevale saksa võitluslennukite salgale, kes lühikese aja jooksul tulistas alla 4 Spitfire'i.

Saksa Focke-Wulf- ja Messerschmitt-hävituslennukid pöördusid kaotusteta oma toetuspunktidesse tagasi.

Pimendamisaeg
21. mail 1942 on kl. 21.05—3.30

Verdunklungszeit
21. Mai 1942 v. 21.05 bis 3.30

Nõukogude allveelaev uputas türgi laeva

Ankarast, 21. mail. Teatatakse, et Mustal merel torpedeeriti ning uputati teadmata päritoluga allveelaeva poolt 300-tonnine türgi laev.

Uputamise üksikasju pole seni avaldatud. Türgi laeva torpedeerimine tekitas suurt ärevust Türgi ajakirjanduses ja elanikkonnas. 3-liikmeline laevapere suutis end päästa.

Sofiast, 20. 5. Nagu siin kuuldub, oli türgi mootorlaeva torpedeerijaks Nõukogude allveelaev.

Suleimanile ja Abdurrahmanile surmanuhtlust

PROKURÖRI SÜÜDISTUSKÕNE ANKARA PROTSESSIS

Ankarast, 21. 5. Saksa suursaadiku Franz von Papeni pommiatentaadi protsessis nõudis prokurör kolmapäeval mõlemale Türgi kodakondsusest kaebealusele, Suleimanile ja Abdurrahmanile surmanuhtlust, Nõukogude Vene kodakondsuses kaebealustele Pavlovile ja Kornilovile Türgi kriminaalseadustiku nende paragrahvide kohaldamist, mis kõnelevad osavõtust ettekavatsetud tungimisest kolmanda isiku elu kallale ja mis näevad ette vangla-karistuse 15—20 aastani.

Protsessi arutamine lükati edasi 3. juunile.

GPU ohvrite avastamine Iraanis

Trapesundist, 20. 5. Teheranist teatatakse, et iraani talupojad leiavad oma põldude küündmisel Iraani pealinna läheduses ja Taebrise eest arvukalt õhukese mullakihi alla maetud laipu, kes peaaegu kõik on salaja tapetud GPU agentide poolt. Tapetud on suuremalt osalt 20 aasta eest Venemaalt põgenenud kurdid ja kaukaaslased, kes astusid siin Iraani kodanikeks.

RASKED VÕITLUSED KURDISTANIS

Trapesundist, 20. 5. Iraani Kurdistanis kestavad praegu rasked võitlused valitsusvägede ja mässavate kurdide vahel. Valitsusväed tulistavad suurtükkidest Kuraghale linna.

Itaalia sõjateade

Roomast, 21. 5. Itaalia sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

„Meie patareide hästisuunatud tuli tekitas vaenlase positsioonides Kürenaika rinde ühes sektoris tunduva ulatusega ja pikema kestusega tulikahjusid.

Kaks inglise lennukit tulistati õhuvõitluses alla saksa lendurite poolt, kolmas lennuk meie õhutõrje-suurtükkide poolt.

Sisselennul Bengasi kohale kahjustati mõned elamud. Araablastest elanikkonnal oli 5 inimohvrit.

Üks meie allveelaev ei ole oma baasi tagasi saabunud. Meeskonna omastele saadeti vastav teade.

Itaalia ja saksa koondiste pommitusrünnakuil Maltale toimusid vilkad õhuvõitlused. Kaks Spitfire'i ja üks Beaufighe kukkusid meie hävituslennukite kuulipildujatulest tabatuina alla. Meie hävitajad ei saanud kaotusi.

Ühtmeie mereiõudude luurelennukit rünnati Pantelleriast kirde pool vaenlase kahe hävitaja poolt. Luurelennuk tulistas ühe vastase alla ja sundis teise eemalduma. Olles sooritanud oma ülesande, saabus merejõudude luurelennuk tagasi oma baasi."

LONDON MURES

Stokholmist, 21. 5. Seoses olukorraga Liibias on Londoni tähelepanu keskendatud Maltale. „Sõcialdemokraten" avaldab teateid Londonis valitseva kindlustuse kohta, mille põhjuseks on asjaolu, et teljeriigid pidevalt arendavad õhurünnakut Maltale. Rootsi ajaleht teatab veel, et seni pole ilmunud kinnitust kuulujutule, nagu oleks 2 Ühendriikide võitluslaeva „North Carolina" ja „Washington" lahkunud Vahemerest. Kui need kaks laeva seal praegugi veel viibivad, siis peab arvestama, et nad viibivad Vahemeres eriülesandeil.

Wehrmachtbericht

Aus dem Führerhauptquartier, 20. Mai.

Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:

Wie durch Sondermeldung bekanntgegeben, haben deutsche und rumänische Truppen unter dem Oberbefehl des Generalobersten von Manstein, unterstützt von starken Luftwaffenverbänden unter Führung der Generalobersten Loehr und Freiherr von Richthofen, in der Verfolgung des geschlagenen Feindes die Meerenge von Kertsch in ganzer Breite erreicht und die letzten stark befestigten Brückenköpfe beiderseits der Stadt nach erbittertem Widerstand genommen.

Nachdem die seit Ende Februar immer wiederholten Versuche des Feindes, die deutschen Stellungen in der Landenge nordostwärts Feodosia zu durchbrechen und die Krim wiederzugewinnen, gescheitert waren, trat die hier versammelte deutsche-rumänische Armee am 8. Mai zum Angriff an. Im ersten Ansturm wurde die zähe verteidigte, stark ausgebaute und tief gegliederte Parpatsch-Stellung durchbrochen und im Verlauf dieses Kampfes sowie bei der sofort aufgenommenen Verfolgung die Masse der feindlichen Kräfte eingeschlossen und vernichtet. Die damit abgeschlossene Schlacht hat zur Vernichtung von 3 sowjetischen Armeen mit 17 Schützendivisionen, 3 Schützenbrigaden, 2 Kavalleriedivisionen und 4 Panzerbrigaden geführt. Bei hohen blutigen Verlusten verlor der Gegner 149.256 Gefangene, 258 Panzerkampfwagen, 1133 Geschütze und unübersehbares anderes Kriegsmaterial. Nur Trümmer des Feindes konnten die Küste jenseits der Meerenge erreichen. In Luftkämpfen verlor der Gegner 323 Flugzeuge. In den Gewässern der Halbinsel wurden 16 Schiffe mit zusammen 136.000 BRT., ein Minensuchboot und 21 Küstenfahrzeuge durch Luftangriffe versenkt. 10 weitere Schiffe mittlerer Grösse wurden durch Bombentreffer schwer beschädigt.

Im Raum von Charkow wurden erneute Angriffe des Feindes in harten Kämpfen abgeschlagen. Hierbei wurden weitere 34 feindliche Panzer abgeschossen. Die Luftwaffe griff an den Schwerpunkten der Schlacht mit Kampf- und Sturzkampfverbänden wirksam in die Erdkämpfe ein, zerschlug Bereitstellungen des Feindes und vernichtete oder beschädigte 29 Panzer. Der Feind verlor am gestrigen Tage 36 Flugzeuge. Ein eigenes Flugzeuge wird vermisst.

An der übrigen Front im Osten waren eigene Angriffsunternehmungen erfolgreich. Vereinzelte Vorstösse des Feindes wurden abgewiesen.

Auf Malta wurden Bombenvolltreffer in Abstellplatzen des Flugplatzes La Venezia erzielt. In Luftkämpfen über Nordafrika 2 britische Jagdflugzeuge abgeschossen.

Im Kampf gegen Grossbritannien belegten stärkere Verbände der Luftwaffe in der vergangenen Nacht das Hafengebiet von Hull an der Humbermündung mit Spreng- und Brandbomben. Mehrere Brände wurden beobachtet. Leichte Kampfflugzeuge bombardierten bei einem Tagesvorstoss zur britischen Südküste mit Erfolg Fabrikanlagen. An der Kanalküste schossen deutsche Jäger ohne eigene Verluste aus feindlichen Jagdverbänden 7 Spitfire ab.

Britische Bomber unternahmen in der letzten Nacht mehrere militärisch wirkungslose Störangriffe auf südwestdeutsches Gebiet. Sie warfen vorwiegend Brandbomben auf Wohnviertel. Die Schäden sind unerheblich. Nachtjäger und Flakartillerie brachten 11 feindliche Flugzeuge zum Absturz.

Bei den Kämpfen auf der Halbinsel Kertsch hat sich der Leutnant Friedrich, Kompanieführer in einem Infanterieregiment, durch besondere Tapferkeit ausgezeichnet. Hauptmann Baer, Gruppenkommandeur in einem Jagdgeschwader, errang am gestrigen Tage seinen 99. bis 103. Luftsieg. Das Jagdgeschwader 77 hat die Zahl seiner Abschüsse auf 2011 erhöht.

ÜLDSUSE JA ÜKSIKU HEAOLU

(Algus 1. leheküljel)

Vene enamlus, kes kogu oma eluea kestel *pole meid unustanud, vaid igal* võimalusel püüdnud haarata oma võimkonda, kasutas poliitilist situatsiooni ja tungis meie maale — algas meie rahva kolgata, tema füüsiline ning vaimne hävitamine. Mis on selle tulemus, see on igaühel teada. Oleme kaotanud umbes 100.000 oma rahva aktiivsemat liiget, kõnelemata suurtest materiaalsetest kahjudest, millega järelejääjaile on oma töö jätkamises kerkinud suuri takistusi. Ning lõpuks, veel jätkuva sõja tõttu, erakordsed ning jätkuvad kohustused.

Kas sellega on murtud eesti rahvuse elujõud? Ei! Haavad, mis on löödud rahvuskehha, on küll rasked ja nõuavad pikka paranemist, kuid rahva elujinstinkt on tugev, tema hing, mis karastatud pikkade sajandite kestel võitlustormides, on samuti terve ja loomisvõimeline ning mõtleb elumõtteid.

Et see nii on, seda võib igaüks kinnitada, kes avasilmi meie elu vaatleb. Seda tõendavad meie rahvuse viimased ühisettevõtted ning üritused Eesti Rahva Ühisabi läbi ja mitmesuguste suuraktsioonide kaudu, olgu see metsaaktsioon, transpordiküsimuse lahendamine hobuküüdi korras, värvilise metalli korjamine, seemnevilja kogumise aktsioon, linnade leivaviljaga varustamine või mõni muu üritus. Nüüd Eesti Rahva Ühisabi kaudu on jälle pöördutud põllumeeste poole seemnevilja laenuksandmise kiiraktsiooniga, mis praegu teostamisel ja kestab kuni 26. maini, sest on veel mõningaid põlde, mille seemendamiseks seni annetatud seemneviljast pole jätkunud. Kahtlemata iga eesti põllumees, kellel vähegi võimalik, aitab selleks kaasa, sest on ju igaühel selge, et meil ei tohi ükski põllulapp seemne puudusel jäädа kasutamata.

Rahvaste elus on ikka katsumisaegu. Eriti meie, eestlased, oleme neid raskelt tunda saanud. Ja kui meie praegu üht sellist raskest katsumisaega üle elame, siis teadkem, et mõjuvaim vahend raskuste leevendamiseks on see, kui meie üksteisest püüame aru saada, üksteist toetada ja aidata põhimõttel: üldsuse õnn ja hea käekäik on aluseks iga üksiku isiku heaolu kujunemisel. See teadmine saatku meid kõikides raskustes, sest peame ikka ja ikka meenutama, et ainult üksteist aidates suudame ületada suurimaidki raskusi, suudame teha ka seal imet, kus see esimesel pilgul näib võimatu, sest vanasõna ütleb, kes iseennast aitab, seda aitab ka Jumal.

Arno Raag

Saksa vägede edukad rünnakud kesksektoris

Berliinist, 20. 5. Nagu Sõjajõudude Ülemjuhatus teatab, tegid saksa väed 19. mail mitmes kohas idarinde kesksektoris edukaid rünnakuid. Nii nihutas üks saksa soomusdiviis pärast vaenlase nõrga vastupanu murdmist oma eelpositsioonid kaugele ette ja vallutas hulga vaenlase tootuspunkte. Rünnakurühmad vallutasid vaenlaselt kolm suuremat küla. Üks vaenlase rünnak löödi raskete kaotustega tagasi. Ühel hilisemal rünnakul tungis üks saksa *jalaväe-rügement* läbi vaenlase tugevalt väljaehitatud positsioonide ja vallutas tähtsa teede-sõlmpunkti, mille ümber kestsid võitlused kaks päeva.

Idarinde põhjaosas purustas üks saksa võitlusüksus vaenlase kangekaelse vastupanu *ja paiskas lennuväe toetusel* ühte kohta sissemurdnud vaenlase uuesti tagasi. Üks soomusmasinate toetusel tehtud bolshevike rünnak löödi tagasi ja tehti palju vaenlase tanke võitlusvõimetuks. Nõukogud kaotasid jälle 100 vangi, peale selle veel hulga surnute ja haavatutena. Veel oli idarinde põhjaosas peale suurtükiväe tule ka elavat saksa luure- ja rünnakusalkade tegevust.

Saksa relvadel raugematu edu

Berliinist, 20. 5. Nagu Sõjajõudude Ülemjuhatus teatab, kestsid võitlused Harkovi ruumis eile raugematu eduga, kusjuures Nõukogud jälle massiliselt inimesi ja materjali tulle saatsid. Nõukogude pealetung löödi ajutisist kohalikest sissemurretest hoolimata vaheldusrikkais võitlustes tagasi. Saksa vasturünnakute tulemusena olid võitluspäeva lõppedes sissemurdekohad jälle meie käes.

Võitlustele Harkovi ruumis on eriti iseloomustavaks Nõukogude suurte tankide tullesaatmine.

Idarindel olid vaenlasel väga suured verised kaotused mitte ainult Kertshi poolsaarel ja Harkovi ruumis, vaid ühel kohalikul pealetungil kagu pool Oreli. Kui Nõukogud *olid* pärast tugevat ettevalmistust suurtükiväetulega rünnakule asunud, löödi nad saksa vägede poolt vasturünnakuga oma lähteseisukohtade taha tagasi. Selle võitluse kestel võeti vaenlaselt üks tähtis kõrgustik.

Soome sõjateade

Helsingist, 20. 5. Tänases Soome sõjateates üteldakse:

Karjala maakitsusel oli ainult nõrk suurtükiväe tulistamine, kusjuures eriti tõkketulega *takistati vaenlase liikumist.*

Aunuse maakitsuse lõunaosas paisati tagasi vaenlase suurtükiväe toetusel teostatud rünnak Osta juures. Vaenlane jättis siin 30 langenut võitlusväljale. Meie luuresalk ründas meie seisukohtade eesväljal vaenlase 15-mehelist luuresalka ja hävitas selle.

Idarindel tulistasid meie suurtükivägi ja granaadiheitjad 2 vaenlase kompaniid nende rünnakule valmistumisel. Peale nõrga häirimistule idarinde keskosas ei toimunud nimeta misväärset võitlustegevust.

Louhi rindel vaibus vaenlase võitlustegevus. *Nõrgad kommunistide* rünnakud löödi kergelt tagasi. Ajavahemikus 15.—18. mani kaotas vaenlane selles võitlusõigus ainuüksi eesliinidel üle 1600 mehe surnutena.

Juht hindab töötava kodumaa teeneid

Sõjateeneteeristide pidulik üleandmine töölistele, talupoegadele ja taluperenaistele riigiaktusel Berliinis

Riigimarssal Goeringi ja riigiminister Speeri kõned

Berliinist, 21. 5. Juht annetas tervele reale mees- ja naistöölistele relvastustööstuses, mäe- ja metallurgiatöölistele, talupoegadele, taluperenaistele ja teistele töölistele sõjaväelisi aumärke. Aumärkide üleandmine leidis aset kolmapäeva õhtupoolikul pidulikul riigiaktusel uue riigikantselei mosaiiksaalis.

Aktuse keskpunktiks kujunesid riigimarssal Hermann Goeringi ja riigiminister Speeri kõned.

Juhi tervitused andis üle üks vahenditult idarindelt saabunud Juhi erivolinik, kes ühtlasi andis üle võitleva rinde tänu ja tervitused töötavale kodumaale.

Sel aktusel annetati esmakordselt Sõjateeneteeristi Rüütlirist, mille sai ühe relvastuskäitise ülemmeister Franz Hahne. Peale selle annetati riigiaktusel I järgu Sõjateeneteerist 100 meestöölisele ja 5 naistöölisele relvastustööstuses, 5 mäetöölisele, 22 talupojale ja põllutöölisele ning 5 taluperenaisele, kes on paistnud silma kodumaa sõjapanuse alal. Paljudes Saksa gaudes annetati 1000 2. järgu Sõjateeneteristi.

Riigimarssali kõne

Oma kõnes riigimarssal Hermann Goering kutsus kõiki kodumaalasi tegutsema „niisama karmilt nagu sõdurid väljas võitlusrindel". „Sõja-aumärkide annetamine kodumaal töötavatele meestele ja naistele on," ütles Goering, „ainulaadne saksa rahva ajaloos ja ka kogu maailmas. See näitab, et rahvussotsialistlik riik omistab tööle põhiliselt teist väärtust, kui seda teevad demokraatiad ja bolshevism. Demokraatiates tööjõudu ekspluateeritakse maksimumini aktsionäride huvides. Samuti on bolshevismi süsteemis tööliste kurnamine arendatud maksimumini. Rahvussotsialismi tähtsaimaks programmipunktiks on aga tööliste ja talupoegade tunnustamine ning nende töö hindamine. See on rahuaastatel tehtud ülesehitustöö suur tulemus. Seega saksa rahvas tänapäev naudib seda rahva terviklust, mis on olnud Juhi võitluse eesmärgiks. Juht vajas rahu oma töö jätkamiseks ja laiendamiseks ja selle rahu saavutamiseks tegi ta teistele riikidele korduvaid pakkumisi. Mõistlikud riigimehed ei oleks eitanud, et on õigustatud Juhi nõudmised Austria ühinemiseks Saksamaaga, et Tshehhoslovakkia sakslastel on õigus saada tagatisi ja et on õigustatud puht Saksa linna Danzigi ühendamine Saksa riigiga. Tegelikult aga teatud riigimehed teistes maades olid ametis Saksamaa ümberpiiramisega. Nende riigimeeste selja taga võis alati näha juute."

Goering lõpetas oma ülevaate sõjaolukorrast ajaloost sõnadega: „Sõda on võtnud sellise suure ulatuse, et meie oleme õigustatud ütlema, et Saksamaa ei ole kunagi olnud sellises tohutus sõjas nagu praegu."

Järgnevalt riigimarssal kirjeldas Saksa vägede võidukäiku Poolast kuni Balkanini.

Osutades praegusele sõjale idas, meenutas Goering kuulajatele Juhi pingutusi kokkuleppe saavutamiseks ka Nõukogude Liidu valitsusega, sest Juht tahtis säästa saksa rahvale mittevajalikku võitlust. Kuid bolshevistlik Venemaa sõlmis kokkuleppe ainult näiliselt. „Kuidas oli see võimalik, et enamlik Venemaa on suutnud üles ehitada sellise 'ohutu relvastustööstuse?" küsis Goering ja vastas: „Nõukogude Venemaal töölised ei tööta rahva ja isamaa heaks, vaid seepärast, et neid kuulipildujate ja piitsaga aetakse töökohta, samuti nagu bolshevike rügemente mõõdunud talvel hoolimatult ja mõttetult aeti sakslaste müüri vastu selleks, et lasta ründajaid maha niita. Need tingimused, millistes töötavad saksa töölised ja talupojad, erinevad täielikult olukorrast nn. „töölisteparadiisis". Saksa tööline töötab üha rohkem selleks, et toota relvi, mida vajab Juht ja tema sõdurid."

Olles meenutanud põhjusi, mis sundisid Juhti esimesena andma lööki, ütles Goering: „Hetkel, mil Juht nägi, et ainult mõne kuu pärast Nõukogude Liit ise alustab pealetungi, Juht andis vastulöögi. Üks võit järgnes teisele, kuni saabus talv, mille sarnast pole nähtud Saksa võitluste ajaloos. Selles vene talves saksa rinne tegi läbi proovi, ja jääs ning tormis saksa sõdur jälle osutas oma ülelolekut. Sõdurite vaprus ja meie Juhi tugevus on saavutanud kõikide aegade suurima võidu, võidu selles talilahingus."

Goering jätkas: „Olen eriti õnnelik seepärast, et minul nende nädalate ja kuude jooksul oli võimalik jääda lähedaimasse kokkunuutesse Juhiga. Olen näinud, kuivõrd lähedal Juhi südamele olid saksa sõdurite kannatused. Juht teadis, et ta nõuab sõdureilt midagi võimatut, mis aga tuleb teha võimalikuks. Juht ütles: Seekord on tähtis olla karm maksimumini. „Juhi Peakorteri väikesest punkrist" *kõikidele rindesõduritele väljuv energia* tegi selle rinde hoidmise võimalikuks. Saksa diviisid seisavad Moskva ees, nagu nad olid talve algul. Ühe mehe geenius ja miljonite saksa meeste võrratu vaprus saavutasid suurima võidu. Esimene löök, mille saksa jõud talve lõppedes andsid, on, nagu juba teada, viinud uuele hiilgavale võidule."

Pöördudes kodumaa meeste ja naiste poole, ütles Goering: „Tean väga hästi, et on raske kanda näiteks kitsendusi toitlustamise alal, millised osutusid tarvilikuks julgeoleku-kaalutlusel. Kuid mina olen teile kirjeldanud vene talve nii, et kõik siin kodumaal võiksid meenutada oma vendade raskusi Vene rindel, kui kodumaa raskused peaksid paistma liiga suurtena. Kui Juht kunagi midagi nõuab, siis võib olla kindel, et see on absoluutselt tarvilik. Nagu sõjaväelisel rindel on eriti vapraid ja tõhusaid lõögivägesid, nii ka kodurindel on omade lööktõõliste väeosad." Pöördudes nende poole, keda täna dekoreeriti aumärkidega, Goering jätkas: „Teie olete selliste lõökvägede juhid. Teie olete töötanud enam kui tavalises ulatuses. Igaühelt siin kodumaal nõuan sama karmust nagu see, mis iseloomustab väljaspool kodumaad asetsevat rinnet. *Selle eeltingimuseks on aga* ühtehoidmine. Igaüks peab olema teadlik, et see sõda tuleb läbi võidelda, kestku ta nii kaua kui tahes. Sõja lõpul saabub võit, ja võit ainuüksi on tähtis." Olles kutsunud saksa rahvast mitte kuulama juutliku propaganda poolt välismaal levitatud valet ja olles rõhutanud sõjaseaduste täitmise tarvidust, ütles Goering, et saksa rahvas on valmis taluma selle sõja paratamatuid karmusi.

Goering nimetas Juhti „Saksamaa esimeseks relvastajaks", väevde geniaalseks juhiks, Saksamaa võidu garanteerijaks. Omada sellist Juhti pole mitte ainult saatuse õnnistus, vaid ühtlasi ka kohustus olla alati valmis. See valmisolek tuleb saksa rahva südamest, ja rahvas teeb oma parima lõpliku võidu saavutamiseks, ütles Goering oma kõne lõpul.

Riigi sõjavarustuse minister Albert Speer oma kõnes saksa töölistele, keda dekoreeriti eriti hoolsa töö eest, teatas erilistest saavutustest sõjariistade ja sõjavarustuse materjali tootmisel Saksamaal viimase aja jooksul.

Minister kirjeldas uusi relvi, mis rindele saadetud ning suure rõõmuga saksa sõdurite poolt vastu võetud, kes alati on valmis uute relvadega katsetama. Minister teatas, et Saksa sõjavarustuse tootmine astus uude ajajärku, mis on tähelepanuväärt relvade produktsiooni tõstmise poolest.

Minister rõhutas, et Saksa tööstus on ületanud nõudmised, mis Juhi poolt esitatud, olgusi et need nõudmised olid küllaltki rasked täita. Toodang suurenes üldiselt 33%-lt 50-le, mõnel alal suurenes toodang isegi 100-protsendiliselt, võrreldes Juhi poolt esitatud nõudmisega. Minister teatas, et Juht avaldas tõsist imetlust saksa tööliste saavutuste puhul.

Inglismaal nõutakse uut kaitseministrit

Teravaid arvustusi Churchilli sõjapidamisele. Peaminister ei tule alamkotta seletust andma

Stokholmist, 21. mail. Rootsi ajakirjandus avaldab keskmädala hommikul kirjeldusi Londonist, mis kõik sisaldavad Churchilli ja tema poliitilise suuna arvustamist. Selles arvustuses peegeldub rahulolematus, mida tuntakse Inglismaal mitmes ringkonnas Briti peaministri vastu.

„Stokholm Tidningen" kirjutab, et Churchilli puudumine alamkojast teisipäeval on avaldanud eriti halba muljet.

„Nya Dagligt Allehanda" Londoni kirjasaatja rõhutab, et Churchilli upsakas käitumine mõjub juba paljude inglastegi närvidele. Ta lisab, et Londonis nõutakse ikka resoluutsemat Briti sõjaväe juhtimise ümberkujundamist ning Churchilli kui kaitseministri asendamist korrapärase ülemjuhatajaga, kes koondaks enda kätte maa-, mere- ja õhujõudude juhtimise.

Kirjasaatja siiski arvab, et selline nõudmine vaevalt vastu võetakse Churchilli poolt, sest Londoni kabinetile õige lähedal seisvad ringkonnad teatasid keskmädala hommikul, et praegune moment ei sobi sõjaväe ülemjuhatuse reorganiseerimiseks, sest sõjasündmused on käesoleval silmapilgul väga *tõsised. Samuti* olevat käsil tähtsate sõjaoperatsioonide ettevalmistamine.

Rootsi kirjasaatjad Londonis arvestavad uue Churchilli kriisi tekkimise võimalusega. Viimased täiendusvalimised näitasid vabameelsete kandidaatide arvu tõusu, mispärast on Briti kabinetil oodata nii mõndagi ebameeldivat üllatust, *vaatamata „poliitilise vaherahu"* püsimisele.

ENDINE SÕJAMINISTER ARVUSTAB

Stokholmist, 21. 5. Kolmapäevastel vaidlustel, mida peeti Inglise alamkojas seisukorra üle sõjatandrell ja millistest Winston *Churchill jälle osa ei võtnud, endine* Briti sõjaminister Hore Belisha arvustas teravalt peaministri sõjapidamist. Vihjates Suur-Britannias valitsevale optimismile, hoiatas Belisha koda Jaapani ohu eest, mis tema sõnade järgi endiselt olevat väga suur. Jaapan. ütles Hore Belisha, on saanud sõjasaagiks „liitlastelt" veerand *miljoni sõduri varustuse* ja uputanud suure hulga laevu. Ka on Jaapan suuteline looma teist rinnet Nõukogude Venemaa vastu. „Meie võitleme teljerikide jõudude tähelepanuvääriva kombinatsiooni vastu ja mitte ainult Saksamaa vastu," hüüdis Belisha.

Osutades teise rinde loomisele Euroopas, ütles endine sõjaminister, et selles küsimuses „liitlased" nähtavasti ei ole ühel arvamisel. Briti ministrid lükkavad teise rinde mõtte tagasi, millist rinnet aga nõuab Stalin. See asjaolu ongi tekitanud alamkojas arvustust ja protesti.

Edasi arvustas kõneleja paljusid Briti ülemjuhatuse samme ja seoses sellega juhtis tähelepanu suurele pahele, mida tõenäoliselt tekitavad pidevad muudatused sõjajõudude juhtivatel kohtadel, eriti Kaug-Idas. Sel puhul Belisha mainis Wavelli ümberpaigutamist *tähest kohast teise* ja muudatusi Singapuri ning Burma ülemjuhataja kohal. „Kõik need muudatused," ütles Belisha, „tõenäoselt ei tugevda usaldustunnet sõjaväes. See süsteem, mida peaminister kasutab kindralstaabi kontrollimiseks, on halb. Meie sõjapidamises ilmneb poliitiline ja sõjaväeline segadus, mis kisub meid hävimise *suunda. Meie mitte* ainult ei taha teada, mis juhtus Singapuris, vaid ka seda, mis sünnib Londonis." Ühenduses sellega Hore Belisha juhtis tähelepanu briti armee täiesti puudulikule sõjaväelisele varustusele Kaug-Idas, eriti Burma vägede puudulikule toitlustamisele ja katastroofilisele puudusele lennukite alal. *Oma kõne lõpul nõudis* endine sõjaminister „selle modernse sõja tulemuste uurimist kõige kiiremas tempos". Belisha väljendas oma usku sir Stafford Crippsisse ja palus viimast uurida „uue sisepoliitilise tasakaalu" tarviduse küsimust, sanuti ka tema. s. t. Crippsi, mõju maksvusele pääsemist.

CRIPPSI KAITSEKÕNE

Vaidluste algul sir Stafford Cripps teatas, et peaminister tõenäoselt ei tule alamkotta. Alles hiljuti, pärast Madagaskari okupeerimist, olevat Churchill esinenud seletusega sõjaolukorra kohta. Sellele seletusele ei olevat tal midagi juurde lisada.

„Valitsus," jätkas Cripps, „on nõus esitama kojale usaldusavalduse ettepaneku, kui sellist sammu nõuab tunduv arv alamkoja liikmeid." Cripps jätkas: „Hore Belisha nõuab erilise riigikaitse-ministeeriumi loomist praeguse korralduse asemele, mille kohaselt riigikaitse juhtimine on peaministri kätes. Kuid sõjakabinet vajab esmajärgulise kaitseministri nõu, ja pole olemas teist meest, kelle kogemused riigikaitse küsimustes oleksid suuremad ja kestvamad kui peaministri omad."

Viidates väitele, et Churchill domineerib valitsust ja et näib isegi, nagu „hüpnotiseeriks" ta teisi, ütles Cripps: „Kaitseministrina peaminister alistub samale kontrollile kabineti poolt nagu kõik teisedki ministrid oma ressooride haldamisel."

Mis puutub teise rinde loomisesse Euroopas, siis pidi Cripps möönma, et Inglismaa praegu pole suuteline ründama Euroopa mandrit. Cripps ütles: „Kuni saabub aeg, kus meie oleme suutelised üritama hoolikalt kavatsetud rünnakut Euroopa mandrile, mida meie tahame teha, Saksamaa pommitamine on ainus tee Venemaa abistamiseks."

Stokholmist, 21. mail. Rootsi ajakirjanikud teatavad Londonist, et teisipäevased vaidlused nii alamkojas kui ka ülemkojas üldise sõjapoliitika suhtes, samuti sellega *ühenduses olevate erikü*simustega, pole leidnud täit pooleholdu poliitilistes ringkondades ega ajakirjanduses.

Erilist tähelepanu osutati sõjaväelise juhtimise keskendamise küsimusele. Sellekohane ettepanek lükati aga uuesti tagasi Churchilli poolt.

Rida ajalehti „Daily Mail'iga" eesotsas toovad ette süüdistusi, mida mitu alamkoja saadikut vaidluste kestel tõstis peaministri vastu. Ajakirjandus nõuab, et Churchill astuks tagasi kaitseministri kohalt sõjaväelase kasuks, kelle kätte usaldatakse ulatuslik võim.

Otseses ühenduses käesoleva küsimusega arutati ülemkojas ka tihedama kontakti küsimust kõikide sõjajõudude vahel, s. o. õhu-, maa- ja mereväejõudude vahel. Mere-õhuväe varustuse puudulikkus tuli jällegi nähtavale „Prinz Eugen'ile" äpardunud rünnaku puhul, mis läks kalliks maksma briti õhujõududele. Nagu teatavad rootsi lehtede kirjasaatjad, põhjeneb Londoni ringkondade rahulolematus Churchilliga viimase kangekaelsel nõudmisel olla kompetentne sõjaküsimustes, vaatamata mõõdunud aja sõjaväelistele äpardustele.

„London Illustrated News'is" avaldab *tuntud sõjaasjatundja* Cyrill Fallsi kirjutise, milles peegelduvad mõjuvate ringkondade kahtlused. Cyrill Falls ise avaldab samuti kahtlust kogu Briti õhusõja-kava kohta, mis koostatud Churchilli poolt. Ta ütleb: „Kui käesoleva sõja ajalugu kord kirja pannakse, siis avastatakse üllatavaid asju eksimuste kohta, mis tekkinud *koostöö puudumise* tagajärjel. See koostöö on praegusel ajal esmase tähtsusega."

RIIUKAS MEELEOLU ALAMKOJAS

Stokholmist, 20. mail. „Nya Dagl. Allehanda" kirjasaatja kirjeldab eilset alamkoja istungit järgmiselt: „Alamkojas valitses Churchilli eemalejäämise tõttu sõjaolukorra vaidlustest riiakas meeleolu.

Peaministri asemel kõneles sir Stafford Cripps, kes ütles, et Churchill, kui ta arvab oma ilmumise olevat vajaliku, tuleb järgmisel *päeval.* Seepeale kuuldus protestihüüdeid, öeldi, et Churchill jätab alamkoja hooletusse, et ei või kõnelda sõjast, kui puudub sõjaminister.

Attlee püüdis peaministrit kaitsta. Saadikute etteheited olid väga teravad. Churchillile heideti koguni ette, et ta juhib sõda üksi. Attlee vastas, et ta ei *mõista, mida* alamkoda sellega arvab, ja rõhutas, et valitsuse sõjalised nõuandjad võtavad osa kõigi strateegiliste küsimuste otsustamistest. Ta salgas, et kabineti teised liikmed on ainult Churchilli pealtkuulajaiks ja ei julge oma arvamist avaldada. Attlee kinnitas, et Churchillis on Inglismaa leidnud juhi, millist temal kunagi varem pole olnud.

Paljud alamkoja liikmed kiitsid, nagu ennemgi, Churchilli omadusi. Strateegiliste vigade kriitika oli siiski terav ja kombineeritud kindralstaapi nõuti meest, kel oleks kõrge analüüsiv mõistus, ilma poliitilise värvingu-ta. Alamkoja liikmete arvates ei olevat õige et peaminister annab nõu valitsusele, sest seepeaks oleina ümberpöördult.

Ägedalt ründas Churchilli sotsialist Bevan, kes arvas, et Churchill kaitseministrina ei kõlbavat mitte kuhugi.

Sõnades oli veidi tagasihoidlikum vanameelne sir John Wardlaw Milne, kes varem tihti arvustas protektsiooni ja seekord avalikult välja ütles: „Mina ei hoidu ütlemast, et mina peaministrit arvustan." Hoolimata igasuguste komiteede moodustamisest teadvat iga inimene Inglismaal, et Inglismaad valitseb ainult üks arvamine, ja see on Churchilli oma. Oleks parem, kui Churchill jagaks oma koormat mõne teisega.

Eilne vaidlus oli üks pikemaid kogu sõja kestel. Endine minister Greenwood arvas, et viga seisab selles, et inglise rahvalc pole antud seletusi paljude tragöödiate kohta. Greenwoodi sõnadel tuleks anda kindel lubadus alustada vaenlase vastu rünnakut läänes Siis näeks inglise rahvas kindlasti, et otsustava aja peab määrama valitsus ja et võetakse tarvitusele küllalt vahendeid, et mitte läbi elada teist Dünkirchenit.

AUSTRAALIA ÕHUJÕUD LIIDETAKSE USA LENNUVÄEGA

Amsterdamist, 20. mail. Austraalia õhuminister teatas Ottavas peetud õhukonverentsil, et Austraalia õhuüksused liidetakse Ühendriikide lennuväega.

TAANI ABI SOOME SÕJAINVALIIDIDELE

Kopenhaagenist, 20. mail. Proua Ramsay, Soome rahvavarustusministri abikaasa ja Soome Punase Risti esindaja, pidas Kopenhaagenis viibides läbirääkimisi Taani abi võimalusest soome sõjainvaliididele. Taani Punane Rist lubas võimaluse piirides anda igasugust abi. Mis puutub toidualnetesse; siis mõeldakse eriti pressitud aedvilja saatmisele.

SÜNDIDE ARVU TUNDUV SUURENEMINE SOOMES

Helsingist, 20. mail. Soomes on 1941. a. sündide arv tunduvalt tõusnud.

Elavalt sündinud laste arvu hinnatakse vähemalt 90.000-le, millest 47.000 sündi langes aasta esimesele poolele. Juba 39 aasta kestel pole sündide arv olnud nii kõrge. Rootsis sündis samal ajal poole suurema rahvaarvu juures 90.000 last. 1939. a. oli Soomes sündide arv 78.000, mis 1940. a. talvesõja tõttu langes 66.000-le.

KANADA VIIVITAB SÕJAVÄETEENISTUSE ELLUVIIMISEGA

Genfist, 20. mail. „Manchester Guardian'i" kirjasaatja teatab Ottavast, et Kanada valitsus viivitavat üldise sõjaväeteenistuse elluviimisega.

See tagasihoidlikkus olenevat eriliselt Kanada liiklusministrist Cardini tagasiastumisest, kes nüüd püüab Kanada prantsusmeelset elanikkonda mõjutada ühise rinde loomiseks valitsuse vastu. Seepärast tahtvat Kanada valitsus enne üldise väeteenistuskohustuse kehtestamist vastaseid kõrvaldada.

MIKS KANADA VILI EI SAABU

Berliinist, 21. mail. Wilhelmstrasse kõneleja käsitles keskmädalal põhjusi, miks seni pole veel Kreekamaale saadetud vilja Kanadast.

Kõneleja andis seletusi välisajakirjanikkude palvel, kes soovisid teada tema seisukohti ühenduses seletusega, mis samas asjas anti alamkojas teisipäeval.

Kõneleja eitas asjaolu, nagu oleks Saksamaa teinud raskusi Kanada vilja saabumiseks Kreekamaale. Ta rõhutas, et Saksa võimud on juba ligi aasta kestel nõudnud toidu juurdevedu kannatavatele Euroopa maadele, eriti Kreekamaale, sest sõda taiviilelanikonna vastu peab kui ebainimlik tagasi lükatama. Teljeriigid on juba 3 nädala eest esitanud noodi Briti valitsusele, kuid seni pole vastust saabunud.

Seoses käesoleva küsimusega rõhutatakse Berliinis, et tingimuste püstitamisel, milledel toidu juurdevedu toimuks, peab arvestama sõjaväeliste tarvidustega, samuti salakuulamis-hädaohu ärahoidmisega.

Seoses sellega on Saksa riigi poolt Kreekamaale lubadus antud osta toiduaineid erapooletutelt *maadelt. Toiduainete eest maksab* Kreekamaa ise ja toimetab transporti oma laevadel.

AMEERIKLASE TULUMAKS TÕUSEB MITMEKORDSEKS

Lissabonist, 21. mail. Parlamendi eelarve *komisjon* Washingtonis kavatseb lõpetada vaidlusi tulumaksu eelnõu kohta käesoleval keskmädalal. See eelnõu näeb ette tulumaksu kõrgendamist õige suurel määral. Loodetakse, et seeläbi sissetulekud suurenevad 2750 miljoni dollari võrra.

Vastavalt ettepandud maksumääradele need perekonnad, kel 2 last ning kelle aasta sissetulek ulatub 1000 dollarini, on kohustatud tulevikus maksma 162 dollarit aastas tulumaksu endise 58 asemel. Vallalised isikud sama sissetulekuga maksavad tulevikus 430 dollarit uue tulumaksu tariifi alusel 221 dollari asemel, mida nad praegu maksavad.

Jaapanlaste üllatav edasitung Tšekiangis

Shanghaist, 21. V. Nagu kolmapäeval Tšungkingist teatati, on jaapanlaste üllatav edasitung Tšekiangi provintsis pärast Tšuki vallutamist juba jõudnud Tungi jõeni. Õhujõudude panustamisega Hangtšoust lahkunud jaapanlased mõne päevaga suutsid saavutada selle tähtsa eesmärgi Ida-Hiina provintsis. Üheaegselt selle operatsiooniga, mida teostati Hangtšoust lõuna suunas, arenes teine operatsioon Hangtšoust kirde pool. Sellel teisel edasitungil on jaapani väed juba jõudnud Tšangkotšenini, mis asetseb umbes 70 miili Hangtšoust kirde pool, ja vallutanud selle koha.

Tokiost. 20. 5. Hoolimata halbadest ilmastikuoludest ründasid jaapani lennukid Hilnas *Paohani lennuvälja, mis on lähtsaks* strateegiliseks punktiks. Kuulipildujatulega hävitati 4 vaenlase lennukit. Peale selle ründasid jaapanlased vaenlase vägesid ja hävitasid 60 veoautot. Kõik lennukid pöördusid oma toetuspunktidesse tagasi.

Bangkokist, 21. mail. Keskmädalal teatas India rahvuskogu kõneleja Bangkokis, et inglased on jällegi kasutanud välismaa vägesid, et katta oma taganemist Burmas.

Ta seletas, et kindral Alexander andis käsu india gurkha-üksuste asendamiseks peaietungivate jaapanlaste ja taganevate briti vägede vahel.

Kõik jõud keisri toetamiseks

JAAPANI UUE POLIITILISE ÜHINGU PROGRAMM

Tokiost, 20. mail. Äsja asutatud poliitiline *ühing keisripoliitika toetamiseks,* kuhu kuuluvad kõik ministrid peale sõja- ja meremninistri, võttis vastu 4 punktist koosneva programmi:

1) Võtta Suur-Ida-Aasia sõja edukaks läbiviimiseks tarvitusele kõik vajalikud vahendid, koondades selleks kogu poliitilise võime kooskõlas rahvusliku poliitikaga.

2) Moodustada kooskõlas keiserliku põhiseadusega riigipäev keisripoliitika toetamiseks.

3) Töötada tihedalt koos keisritrooni toetamise liikumisega.

4) Aidata Suur-Ida-Aasia heaolupiirkonna loomisega kaasa uue maailmakorra ülesehitamiseks.

Samuti võeti koosolekul ühel häälel vastu resolutsioon, et hoolimata Jaapani hiilgavatest võitudest, on tee kõigi ülesannete lahendamiseni veel pikk, milleks on vaja äratada veel jaapani rahva poliitilist teadvust ja aidata Jaapani sõjasihtide saavutamiseks kaasa kogu jõuga. Uue ühingu — Yokusan Seijikani — peaülesandeks on koostöötamine valitsusega, milleks tuleb loobuda parteilikkusest ja üksikisiku huvidest.

Algab tekstiiljäätmete kogumine

Vastavad hoiatustöö-päevad Tartumaal 1.—25. juunini

Et igasuguseld tekstiiljäätmeid on võimalik ümber töödelda uuteks tekstiilsaadusteks, alustab ERÜ Tartu Komitee Tartumaa piirides 1. juunil tekstiiljäätmete kogumist. Jäätmete kogumine toimub hoogtööpäevade korras ja kestab kuni 25. juunini. Tekstiiljäätmete kõrval kogutakse ühtlasi ka kummijäätmeid, hobuse saba- ja lakajõhvi, loomakarvu, takku, vanu kasukatükke jne.

Jäätmete kogumist teostavad ERÜ valla- ja linnatoimkonnad koos aktsiooni „Võitlusse hävinguga" usaldusmeestega, kusjuures tegelikus kogumistöös loodetakse kaasabi ka kõigilt kohapealseilt asutistelt ja organisatsioonidelt, nagu mitmesugused majandusliikud ühingud, Omakaitse, tuletõrje jne. Aktsiooni algupäevaks avatakse võimalikult igasse külla üks jäätmete kogumise punkt, kust jäätmed hiljem koondatakse suuremalesse ladudesse.

Hoogtööliste kogumispäevade korraldamise üksikasjade kohta annab lähemaid seletusi aktsiooni „Võitlusse hävinguga" maakondlik juht Tartus, Ülikooli tn. 9, tel. 21-38.

Maitoetuste väljamaksmine lõpeb laupäeval

Kõiki neid sõjaskannatanuid, kes on õigustatud saama maikuu erakorralist toetust *kas maaleasumise* või mõnel *teisel alusel*, palutakse toetusraha välja võtta hiljemalt laupäevani, 23. maini s. a. Toetuste väljamaksmine toimub ERÜ Tartu Komitee Abistamistoimkonna ruumes, Adolf Hitleri pl. 7, III korral, tööpäeviti kella 9—15, laupäeval kella 9—12. Pärast suvistepühi maikuu erakorralist toetust enam välja ei maksta.

Üle 5000 Rmk. rindesõdurite kingituspakkideks

ERÜ Tartu Komitee kassasse on ka veel käesoleval nädalal makstud rohkesti summasid rindesõduritele määratud kingituspakkide valmistus- ja transpordikulude katteks. Üldse on selleks otstarbeks Tartus laekunud juba üle 5000 marga.

Suuremate annetajatena oleks näidida: „Noor-Eesti" trükikoja teenist. 50 mk., 13. aigkool 27.75 mk., Kiidjärve raj. Omakaitse 50 mk., Kudina vald 35 mk., Elva linn 94.18 mk., Tartu vangimaja teenist. 49 mk., restoran „Räpina" teenist. 50 mk.

Avastati 2 bolshevike terroriohvrite hauda

Kuressaares mõrvati juhtivaid eestimeelseid saarlasi

Kuressaare kalmistul avastati teisipäeval kommunistide terroriohvrite ühishaud, milles leidus 7 laipa — 6 meest ja 1 naine.

Laipadest tunti ära mööda dunud aasta augustikuus Ruhnu saarel areteeritud torni ülevaataja Eesti mereväe ohvitser kaptenleitnant Johannes Merendi, Ruhno kooliõpetaja Johannes Dans, kalapunkti juhataja Boris Vähk, Ruhnu pärliselanikud Tomas Oestermann ja Andreas Björk ning Saaremaal Torgu vallas Kaunispea külas vangistatud Anna Niggol. Üks mehe laip jäi tundmatuks.

Samal päeval avastati teine ühishaud kalmistu aia tagant kahe laibaga. Seal leidus kaks keskmist kasvu meesisikut, kelle isikuid pole seni suudetud kindlaks teha. Ohvrite käed olid seotud selja taha. Surmatud olid nad laskudega kuklasse. Nelit võeti riideproovid, mida võidakse näha ZEV-i assistendi büroos Kuressaares, Lossi 7.

Terroriohvrite ümbermatmine toimus Kuressaare kalmistul. Enamik ohvreist tunti seepärast nii ruttu ära, et juhuslikult olid Kuressaarde sõitnud mitmed ruhnulased, nende hulgas ka Johannes Merendi abikaasa.

Kalmistul jätkatakse uute võimalike ohvrite haudade otsimist.

Meestöötajaile pühadeks paberosse

Eesti Kutsekogude Keskliidul on õnnestunud lisaks 1. mai puhul meestöötajaile välja jagatud paberosside kontingendile hankida väike lisakontingent paberosse suvistepühiks. Meestöötajaid, kes on tegevuses väikekäitistes alla 10 inimtöölõuga, ei ole võimalik veel seegi kord rahuldada paberossidega mitmesuguseil tehnilisil põhjusil. On aga loota, et väiketööstustes töötajate õigustatud nõudmist paberosside saamiseks on võimalik lähemal ajal rahuldada.

Ühtlasi oli Eesti Kutsekogude Keskliidul kavatsus ka naistöölistele hankida lisakontingenti biskviidi näol. Kuna Majandus- ja Transpordidirektooriumiga vastavail sellekohaseil läbirääkimisil selgus, et nende poolt on võimalik vabaks anda ainult väga väikest kontingenti biskviiti, mis võimaldab biskviidi väljajagamist ainult murdosale naistöötajaist, siis pidas Eesti Kutsekogude Keskliit soovitavaks eespool tähendatud väikese koguse väljajagamist väikestele lastele.

Eesti Kutsekogude Keskliit loodab, et selline lahendus ei tekita nurinat naistöötajate seas, kui arvestada, et vabaks antava biskviidi väikese koguse tõttu jääb suurem osa naistöötajaist nagu nii biskviidita.

Võitlused laguneva jääga Peipsil

Trilvjää takistas laevasõitu ja purustas kaluritel mõrdasid. Piirisaarlased said tänavu esimese hea saagi

Juba hulgal ajal ei mäletata niisugust lugu, et Peipsi järv on maikuu teisel poolel veel raske jääkatte all nagu tänavu. Mullu vabanes järv aprilli lõpuks jääst ning otsekohe selle järel võis alata intensiivne kalapüük. Tänavu pole Peipsil aga õiget püüki veel olnudki. Kuigi möödunud nädalal hakkas jää Peipsil triivima, ei tähendanud see veel järve *vabanemist*. *Vastupidi* — tugevad idatuuled ajasid jää meiepoolsesse randa, kuhjates siia kõrged jäämäed. Jää liikumine oli niivõrd tugev ja kiire, et Praaga kalureid, kelle püünised olid paigutatud Peipsi suudmesse, ähvardas raske kahju — mõrdade purunemise näol. Õõsel suudeti siiski suurem osa mõrdu veest välja võtta, kuid osa sai siiski kannatada, mis praegusel ajal tekitab kalurile ülsnagi kurba meelt.

Esmaspäeval väljus Tartust üks aurik, et sõita Piirisaarde kalade järele, kuid Praagalt edasisõitmine osutus võimatuks. Tugevate jäälahmakate pärast jäi laev Praagale ootama olukorra muutumist. Et esmaspäeval tuul suunda muutma hakkas, võib arvata, et laeval ei pruugi kaua jäävangis istuda.

Samaaegselt kui meiepoolne Peipsi kallas on jääs, on idapoolsel Peipsil juba vaba vesi, samuti Piirisaare ümbruses ja Pihkva järvel. Sellest olenevalt käib seal ka intensiivne kalapüük, kusjuures saagi üle pole kalureil põhjust nuriseda. Nii näiteks said piirisaarlased pühapäeval ja esmaspäeval üle 10.000 kg kala, mis transporteeriti Tartu maad mööda, kuna kalade järele saadetud laev jäi Praagal, nagu eespool tähendatud, jäävangi.

Suurem enamus Peipsi kalureid, kes tujuka Peipsi jää lagunemise tõttu pole saanud veel järvele vabasse vette kalale minnagi, ootab kärsitusega püügi algust, sest kõik vajalikud eeltööd on selleks juba ammugi tehtud ja lõpule viidud.

Laene põllumeestele ja kalureile

Et käimasolevas tootmislahingus rahaliste vahendite puudusel lünki ei tekiks, selleks Eesti Maapank, jätkates ühtlasi varemantud laenudelt maksete vastuvõtmist, annab käendajate kindlustusel välja talupidajaile ja kalureile:

a) Ehitus- ja maaparanduslaene, mis esialgselt antakse 6-kuulise kestusega võlakohustuste vastu ja kinnisvara pantimise võimaldumisel muudetakse pikaajalisteks laenudeks. Laenu intressideks ja administratsioonikuludeks tuleb kokku tasuda 5%.

Koos ehituslaenu sooviavaldustega tuleb saata: väljavõte kinnistusregistrist, maakoha plaan, vallavalitsuse tõendid laenusoovija ja käendajate varandusliku seisu ning talu tulukuse kohta, tõend ehitusmaterjali kohalolemise üle, ehitatava hoone kavand kahes eksemplaris ja kviitung kulude arvel Rmk. 5.— tasumise kohta.

b) Generaatorilaene traktorite puugaasiküttele üleviimiseks kuni 3 aastaks, 4,5%-ga.

c) Kalanduslaene elukutselistele kaluritele ja nende ühistuile püüniste, paatide ja kalahoiuruumide soetamiseks, kestusega kuni 10 aastat, 4,5%-lise intressiga.

Laenutingimuste ja vajalike dokumentide kohta annavad lähemat informatsiooni Eesti Maapank, panga agentuurid ja kõik põllumajanduslikud ühispangad, kus on saadaval ka laenu-sooviavalduslehed. Tartus annab informatsiooni Eesti Maapanga Tartu agentuur, Adolf Hitleri plats nr. 9.

Kalapüügist tuleb esitada aruanne

Kehtivate kalapüügi juhendite alusel tuleb kõigil kalastajate ringidel kord nädalas esitada andmed, kui palju ringi liikmete poolt on püütud kala, millisest veekogust ja millised kalu. Andmed on vajalikud kalandusstatistika pidamiseks ja püügipiirkondade ratsionaalse kasutamise kontrollimiseks.

Kalastajate ringidel tuleb vastavad andmed esitada kalaaktsiooni maakondlikele allstaapidele, Tallinnas Eesti Kalurite Keskusele.

Eesti Kalurite Keskus juhib kalastajate ringide tähelepanu vajadusele pidada tingimata kinni aruandmise korrast. Juhul, kui on tegemist väiksemate püükidega, võib nõutavaid andmeid esitada ka harvemini, kuid vähemalt kord kuus ja hiljemalt igaks esimeseks kuupäevaks.

Haapsalu muda Soome

Ühelt Soome importfirmalt Turus on Haapsalu linnavalitsusele esitatud järelepärimine Haapsalu tervismuda saatmise võimalustest Soome. Prooviks palutakse muda kohe saata 10—25 kilo, millele järgnevad suuremad tellimised.

Kirja lõpul avaldavad soomlased heameelt meie vabastamise üle juutlik-bolshevistlikust terrorist.

Ulila tuletõrje üksikkompanii pühitses oma 14. aastapäeva

Tartu Tuletõrje Brigaadi Ulila üksikkompanii pühitses 20. mail oma 14. aastapäeva. Sel puhul toimus õhtul kell 7 Ulila rahvamaja ees meeskonna loendus, millest võttis osa brigaadipealik K. Reinhold ja 2. divisjoni pealik A. Kübar. Brigaadipealik tänas meeskonda tehtud töö eest ja soovis temale parimat edu edasiseks. Ulila üksikkompanii pealik Luhari esitas aruande kompanii tööst ja andis välja tänukirjad kompanii 14-le hoolsamale liikmele. Hiljem järgnes meeskonna ja kutsutud külaliste omavaheline koosviibimine, kus brigaadipealik K. Reinhold pikemas sõnavõtus selgitas tuletõrje põhimõtteid ja ülesandeid. Võeti sõna ka teiste koosviibijate poolt ja avaldati tänu brigaadipealikule külaskälgu eest.

Tartu kunsti-kevadnäitus lõppes

Tartu kunsti-kevadnäitus lõppes 20. mail. Ostetud töid saab kätte Tartu kunstibüroost Kalevi tn. 2, tel. 39-77, kella 11—14-ni ja kella 18—19-ni.

TALLINNA KUNSTINÄITUSE AVAMINE LÜKATI EDASI

Kunstinäituse avamine Tallinnas on nädala võrra edasi lükatud ja näitus avatakse 6. juunil.

Ostetakse pulle, täkke ja kulte

Kindralkomissariaadi korraldusel ostetakse kogu Eestis lähemal ajal paarituskõlblikke pulle, täkke ja sugukulte taludelt. Nendel, kes pulle ja kulte müüvad, arvatakse müüdud loom talu *lihanormi* katteks.

Pullide hinnaks on liha hind ja sellele juurde lisahinnad — segaverelistel 25%, tõulmelistel 35% ja tõulise põlvnemisega 50% liha hinnast. Täkkude hinnaks on kõrgema tööhobuse hind ja lisahind 30—50% vastavalt täku väärtusele. Tõupullide ost sünnib maakohtades, kus neid rohkem alles jäänud — esialgu Pärnu-, Viljandi-, Lääne-, Järva- ja Harjumaal. Põllumeestel, kes oma pulle müüa soovivad, tuleb üles anda kohalikule vallavalitsusele, kes lähemad juhtnöörid saavad maakonna veisekasvatuse konsulentidelt.

Metsaistutamistööd maal

Koolide viimaste klasside õpilased võtsid istutustöödest osa

Möödunud nädalal teostati Tartumaal mitmel pool metsaistutamistöid, kus olid metsaametnikele abiks maakoolide viimaste klasside õpilased vastavalt Haridusdirektooriumi korraldusele. Kohalike metsaülemate kutsel võtsid paljud Tartumaa alg- ja kutsekoolid, aga ka gümnaasiumid metsaistutamistöödest osa, teostades istutamistöid 2—3 päeva vältel.

Koolide õpilased võtsid oma tööd innuga, teades, et metsade uuendamine on meil suure ja olulise tähtsusega tegur riigi- ja rahvamajanduse seisukohalt.

Kont ei ole põletusmaterjal, vaid meie tööstusele hädavajalik tooraine, mida töödeldakse ümber mitmekümneks keemiasaaduseks ja kaubaartikliks. Seepärast pole kondi koht pliidi all ega prügihunnikus, vaid kontide kogumiskastis.

Kiriklikke teateid

Vara kirik. Teisel suvistepühal, 25. mail kell 11 jumalateenistus leeriõpilaste õnnistamisega ja armulauaga. Pasunakoor. Laululehed. Kell 13 koguduse nõukogu liikmete valimine köstrimajas.

Juhatus.

Oiendus

„Postimees" nr. 116 kunsti, kirjanduse ja muusika osas on sattunud eksitav trükiviga kirjutisse „Esimesest eesti ekslibriste autorist". Esimese eesti ekslibriste valmistamise aastaarvuks ei ole 1888, vaid 1898, millise aasta U. Ivask on oma järelejäänud arhiivis ise määranud esimese eesti ekslibriste tegemise aastaks.

Eesti uued maadlusmeistrid

Kolm meistritiitlit Läänemaale, neli Tallinna

Eesti meistrivõistlused kreeka-rooma maadluses peeti nädalavahetusel Tallinnas. Meistritiitlitest läks neli Tallinna ja kolm Läänemaale. Tartu kolmest maadlejast tuli kohale ainult Viitung — teiseks kergekaalus. Tulemused kujunesid järgmisteks:

Kärbeskaalus 1. ning meister V. Aasaots, Lääne Omakaitse, 2. Matti Maiste (kaotas pukalasele *Possulile seljaga*), Viljandi Sakala, 3. A. Rünne, Tall.-Harju prefektuur.

Sulgkaalus 1. ning meister Martin Maiste, Tall. Sport, 2. A. Nautras, Tall. Sport, 3. E. Lukk, Lääne Omakaitse.

Kergekaalus 1. ning meister 16. korda Voldemar Väli, Tall. Sport, 2. J. Viitung, Tartu Kalev, 3. A. Roos, Tall.-Harju prefektuur.

Kergekeskkaalus 1. ning meister A. Toots, Tall. Sport, 2. R. Evart, Tall. Sport, 3. A. Herman, Puka Tuletõrje Ühing.

Keskkaalus 1. ning meister A. Saaliste, Lääne Omakaitse, 2. E. Nael, Tall.-Harju prefektuur, 3. J. Üürike, Lääne Omakaitse.

Poolraskekaalus 1. ning meister K. Kalju, Lääne Omakaitse, 2. E. Üürike, Lääne Omakaitse, 3. E. Tahur, Tall.-Harju prefektuur.

Raskekaalus 1. ning meister V. Roolaan, Tall. Sport, 2. E. Kalde, Tall. Sport.

Punkte said seltsidest: Tallinna Sport 18, Lääne Omakaitse 13, Tallinn-Harju prefektuur 5, Tartu Kalev ja Viljandi Sakala 2, Puka Tuletõrje Ühing 1.

Uued tõstemeistrid

Eesti esivõistluste üldvõitjaks Tartu Kalev

Pühapäeva õhtul toimusid Tartus „Vanemuise" kontsertsaalis kohaliku „Kalevi" korraldusel 1942. a. Eesti meistrivõistlused tõstmises. Võistlejaid oli ilmunud Tallinnast, Tartust, Viljandist, Valgast, Paidest, Jõgevalt, Pukast, kuna ülesantud Mõisakülla tõstjad ei olnud kohale tulnud. A-kl. võistles 7 meest, B-kl. 9. Tunda andis meeste vähene treening. Pinevaim konkurents oli A-kl. keskkaalus vanameister Mürki ja tallinlase Toome vahel, kus võitjaks osutus siiski vanameister Mürk järeltõukega. Samuti oli tugev konkurents poolraskekaalus Kogeri ja Salusoo vahel, kus viimane sai 2,5-kilose paremuse, olles ka kehakaalult raskem.

B-kl. tõstja tartlane Riivik saavutas oma parima tagajärje kogusummaga 302,5 kg.

Tehnilised tulemused: Sulgkaal: K. Eljand, Puka Spordiring — 252,5. Keskkaal: 1) P. Mürk, Valga Sp. klubi — 287,5 (surum. 82,5 + rebim. + 90,0, tõukamine + 115,0), 2) J. Toome, Tall. Sport — 287,5 kg (87,5 + 85 + 115). 3) R. Laane, Viljandi Sakala — 277,5. Poolraskekaal: 1) A. Salusoo, Paide „Järvapojad" — 305,0 (82,5 + 95,0 + 127,5. 2) J. Koger, Tartu „Kalev" — 302,5 (87,5 + 87,5 + 127,5).

B-kl. Sulgkaal: 1) E. Vaht, Jõgeva „Kalju" — 230,0 kg. 2) A. Lebert, Vilj. Sakala — 205,0. 3) E. Peetsmann, Tartu „Kalev"—160,0. Kergekaal: 1) L. Aaidla, Tartu „Kalev" — 247,5 kg. 2) H. Raela, Paide „Järvapojad" — 232,5. 3) A. Saviste — Tall. Sport" — 222,5.

Keskkaal: 1) B. Ruhno, Tall. „Sport" — 222,5. Poolraskekaal: 1) A. Riivik, Tartu „Kalev" — 302,5 kg (92,5 + 90,0 + 120,0). 2) A. Ivask, Tartu „Kalev" — 257,5 kg.

Üldvõitjaks tuli seltsidest Tartu „Kalev" 11 punktiga, järgnesid Tall. „Sport" — 7, Paide „Järvapojad" — 5, Viljandi Sakala — 3, Valga Sp. klubi — 3, Puka Sp.-r. — 3, Jõgeva „Kalju" — 3.

Enne tõsteesivõistlusi peeti ka poksivõistlusi Kalevi oma meeste vahel, sest Tallinnast poinud ilmunud poksijaid. Kärbeskaalus tugevas matshis A. Prost võitis K. Karijärve 3:0. Sulgkaalus A. Lukk võitis endast raskemat H. Sepp'a 2:1, kergekeskkaalus vanameister O. Saag võitis heas matshis N. Rull'i 3:0. Kergekeskkaalus H. Sepp tasavägises võistluses G. Kupper'i 3:0.

ITAALIA TÜSE POKSIVÕIT ROOTSI ÜLE

Itaalia ja Rootsi poksimaavõistlus toimus pühapäeval Milaanos. Itaallased võitsid maavõistluse suurelt 11:5, kusjuures tunda andis rootslasest Euroopa meistri Noreni keskkaalus ja Rootsi poolraskekaalu meistri Per Eriksson i puudumine.

Üksikud matshid arvates kärbeskaalust kujunesid järgmisteks: Constante Paesani (I.) võitis Allan Hanssoni (R.), Arturo Pacuetti (I.) võitis S. Kreugeri (R.), Ermano Bonetti (I.) poksis viiki Kurt Kreugeriga (R.), Florindo Tiberi võitis Gösta Peterssoni (R.), Börje Wretman (R.) võitis Constante Vancini (I.), Riccardo Battaglia (I.) võitis Karl-Allan Granelli (R.), Bertola (I.) võitis B. Belowi (R.) ja Nils Andersson (R.) võitis Gino Latini (I.). Kõik võidud olid saavutatud punktivõidu näol.

Agramis kohtusid samal päeval Slovakkia ja Kroaatia rahvusmeeskonnad poksis. See maavõistlus lõppes viigiga 8:8.

KERGEJÕUSTIKKU ITAALIAST

Itaalia kiireim jooksja Lanzi saavutas 800 m väljapaistva aja — 1.52,8, kuna itaalia paremuselt teine kettaheitja Tiso heitis 48,25 m. Treenerina Itaalias viibiv ungari suurjooksja M. Szabo katsetas püstitada 2000 m uut maailmarekordit. Katse aga ebaõnnestus — Szabo saavutas 5.42,6, milline tagajärg on üle paarikümne sekundi nõrgem senisest maailmarekordist.

Itaallanna Picceri hüppas kaugust 5,20 m, mis on naiste kohta väljapaistev saavutus.

ÜLIÕPILASKONNA JALGPALLIMEESKONNA „RISTSED" 2. SUVISTEPÜHAL

Tartu Ülikooli üliõpilaste jalgpallimeeskonna esiesinemine toimub 2. suvistepühal kell 16 Tamme staadionil võistluses Tartu „Kaleviga".

Võimalik, et selleks ajaks saabub kohale ka üliõpilasmeeskonna kesktormaja Riisik, kes seni pikemat aega viibinud Tallinnas ametikohuste täitmise tõttu, kuid edaspidi jääb kestvalt Tartu. Pääsmed on seekord 1 Rmk. istekohad ja 50 Rpn. seisukohad, sõjaväelastel pool hinda.

Lõuna-Eestis võistleb 5 meeskonda

Eesti esivõistlustest jalgpallis Lõuna-Eesti ringkonnas võtab osa viis meeskonda. Neist Tartust kolm — Tartu prefektuuri, Tartu Kalevi ja Tartu Jalgpalliklubi meeskonnad. Võistlused toimuvad segasüsteemis — Tartu meeskonnad mängivad omavahel turniirisüsteemis ja samal viisil ka Valga ja Võru meeskonnad omavahel, kusjuures üks võistlus on Valgas, teine Võrus. Lõpuks kohtuvad kaks korda Tartu meeskondade võitja ja Valga-Võru võitja. Neist üks kohtumine on Tartus, teine väljaspool Tartut, vastavalt sellele, kumb võidab, kas Võru või Valga. Väljaspool Tartut toimuv võistlus on 7. ja Tartus on kohtumine 14. juunil.

Valga-Võru kohtumine on ette nähtud Valgas 25. ja Võrus 31. mail. Tartu meeskondade kohtumiste lõplikud tähtpäevad on veel selgumata.

NARVAS AVATI SUVINE SPORDIHOOAEG

Narva suvise spordihooaja avamine toimus jalgpallivõistlusega, kus kohtusid Narva Spordiseltsi ja kohaliku saksa sõjaväeüksuse meeskonnad. Võistlus lõppes narvalaste suure võiduga 9:1, poolaeg 2:0. Sõdurite meeskonna suure kaotuse põhjustas teataval määral see, et nad mängisid jalgpallisaabasteta vihmast libedaks tehtud palliväljakul. Võistluse avas kohalik komandant Hauptmann Fürstenberg, kuna lõppsõna ütles linnapea major Rubach.

Male-esivõistlusi juhib 16-aastane Soonurm

Eesti maleesivõistluste neljandas voorus oli suurmeister Kerese vastane Remmelgas. Keres mobiliseeris peaaegu kõik oma tagurid rünnakuks vastase kuningaseisu pihta, kuid Remmelgas oli valvas ja rünnak ei andnud tulemusi. Partii katkestati lõppmängustaadiumis umbes tasavägises seisus. Meister Türn võitis Kalde juba 20. käigul, andes vastasele harva esineva kao, milles peategelasteks olid kaks ratsut. Renter, mängides Tepaksi vastu, kahis liiga kergelt kaks tagurit ja kaotas. Ka Kibbermann kahis pärnaka Sinkeli vastu ühe taguri ja viigistas. Pruuni ja Trässi partii lõppes viigiliselt.

Õnne oli koolinoorel Soonurmel. Ta üritas rünnakut Karringu lühikesele vangerdusele. Rünnak jooksis aga tühja ning Karring sai võidetava lõppmängu, milles ta osavasti võitis veel kerge taguri. Võit oli ilmne, kuid Karring ei olnud küllalt valvas ja laskis end üllatada vastase matikombinatsiooniga. See üllatus viis Karringu tasakaalust välja ja oma oda kaitseks ta taganes vankriga piki sama vertikaali, millel asus vastase vanker — ühes sõnaga pani vankri ette ja alistus.

Kohe pärast seda asuti jätkama esimese vooru katkestuspartiid Renter-Soonurm. Avakäiku sisaldava kombinatsiooni avamisel selgus, et Renter oli üles kirjutanud võimatu käigu ja seepärast reeglite kohaselt Renterile märgiti kaotus ja Soonurmele võit. Partii Sepp-Rootare katkestati ülekaaluga Rootarele ja katkestuspartii Arulaid-Laurine peaks lõppema Arulaiu võiduga.

Pärast 4. vooru juhib turniiri üllatuslikult kõige noorem võistleja, 16-aastane kooliõpilane Heldur Soonurm. Tal on 3,5 punkti 4 partiist. Järgnevad suurmeister Keres 3 p. ühe katkestuspartiiga, meister Türn 2,5 p., Laurine 2 (2), Arulaid ja Kibbermann 2 (1).

Kasvatusfaktorid Riigi tööteenistuses

Kasvatus on menetlus, mille abil inimene kujundatakse sisemiselt. Kasvatus tähendab inimese vormimist nii, et tema olemus võtab täiesti kindla suuna. Olulisemad faktorid, mille läbi töömees tööteenistuses sisemiselt midagi saavutab ja millega teda suunatakse, on juhtimine, meeskond, laager, töö, poliitiline õpetus, korraharjutused, kehakasvatus, korratööd, samuti pühad ja vaba aeg.

Tööteenistuse kasvatusmeetodite omapära seisab selles, et need käsitavad töömehe sisemist hoiakut mitmekülgselt ja mitmel viisil. Seejuures võetakse kogu inimest tema mitmesugustes eluavaldustes: mõtted, tunded, tahe, vaba aeg, töö, mäng ja pühad. Temas nähakse ja teda koheldakse kui ühiskonna liiget. Loomulikke ja olulisi sidemeid ümbruskonnaga kindlustatakse, süvendatakse ja tihti tehakse töömees neist alles tööteenistuses olles teadlikuks.

Juht kasvatab oma isiksusega ja vahenditega ning organiseerimisega, meeskond ühiskonna jõuga, mille liige on üksikinimene, laager, mis on osa maastikust, annab mehele ja tema kaaslastele elukoha ja liidab ta selle maastikuga, vormiriietus mõjub ta välisele hoiakule, töö juhib ta uuele töö- ja elumõistmisele, poliitiline õpetustöö määrab ta poliitilise mõtlemisviisi, korraharjutused arendavad mehe distsipliini, kehaline kasvatus koolitab kogu inimese kuju, korraharjutused kasvatavad korrale ja puhtusele, pühad ja vabaaeg määravad töömehe tegevuse pärast sooritatud päevatööd.

Tööteenistus ei kasvata nii siis mitte ainult õpetamisega, vaid selle kõrval ka tegudega. Nii ei kasvatata töömeest rahvussotsialistlikule arusaamisele tööst mitte ainult poliitilise haridustööga, vaid tõelise tööga ja tõeliste töösaavutuste abil. Ühiskonna liikmeks kasvatab teda kooselu rahva kõigi kihtide liikmetega laagris.

Loetletud olulised faktorid kujundavad lahutamatu üksuse ja elava suletud terviku. Ükski neist faktoritest ei seisa üksi omaette, ükski neist pole ebaoluline. Need kõik kannavad endas Riigitööteenistuse kasvatusmõtteid ja igaüks neist mõjub omal viisil kasvatuskäigule, mille sihiks on tõeline töömees.

RAD.

„Patuoinas"

Agapetuse komöödia „Töölisteatris"

Naerurohket ja satiirilist soome autori Agapetuse „Patuoinast" on meie lavadel ka varem esitatud menukalt. Ka nüüdses „Töölisteatri" lavastuses on ta ikka uus oma igaveste inimlike nõrkuste naeruvääristamisega. Teravmeelsuste ja asjakohaste groteskseste iliaidustega saavutatakse siin hoogsus ja tujuküllasus, mis hea mängu juures, nagu seda ka käesoleval juhul „Töölisteatri" esituses *nägime*, *pidevalt*-mõnusalt võimaldab „Patuoinast" algusest lõpuni nautida.

Kaarel Söödor lavastajana on hoidnud kogu lavastuse parajuses, vaikses koomikas, milles parimaid tulemusi saavutab peaosaline — „patuoinas" ise — Elmar Kivilo Koikkalaisena. Kivilo tagasihoidlikkuses, ta liigutuste detailides ning miimikas on palju kõditav-koomilist, mis reljeefselt kujundab autori patuoina juhmakat olemust. Tema mäng on ka liialdamistes loomulik ja usutav. Helle Raa oli elav, koketeeriv-elurõõmus müüjatar Irja Salo, kes nii häbematusis kui ka kuramaazhis saavutas mängulisi tulemusi. Sampo teenijaskonna ülema Arona Aleksander Mägi lõi veidi „pugeja" ametnikutüübi, kellel kõige suuremaid raskusi on oma tulehargist naise meele järgi olemisel. Toda „tulehargi" ennast, proua Arot, mängis Lensi Römmer vajaliku kärarikkuse ning asjatu armukadetsemisega, mis paneb publiku mõistvalt muigama, kuna asjalood ka tõsielus võivad analoogiliseks kujuneda. Aleksander Teetsovi käskjalg Miettinen omas suurepärast kohanemisvõimet isandate meeleoludele ja soovidele, mängides muheda koomikaga, mis rahuldas, kuid milles sedakorda oleks olnud nagu pisut tujutust. Muidu küll, nagu seda sorti ametimees peab olema: peremehe „kõrv" ja libe ainult seal, kui on näha sellest endale kasu. Katrin Välbe mängis rikast leske proua Ilolat „armurikkusega" vaesele patuoinale, kes järjekordselt tema heameeleks vallandatakse. Oli vajalikult pealetükkiv oma „unustamistes" ja „armastuseturul" tuhandemargasega, mille Musu-Koikkalainen suurima tänuga tasku pistab, osutamata lesse ambitsioonidele mingit vastutulekut.

Kokkuvõttes tore lugu, mis tõgab klientuuri tõusiklikku enesetundekõdi vaese teenija peapesu saamisel ja igavest kummardamist selle maailma ülemuste ees.

Alfred Saldre lavapildid olid päris hoogsa joonega.

Saalitäielt publikult aplausi rohkelt nii eesriide langemisel kui ka üksikute fraaside ja stseenide puhul. K.

Tiina Kapperi õpilaste tantsude-õhtu

„VANEMUISE" TEATRIS 18. V 1942

Seekordne Tiina Kapperi noorema ja vanema rühma ühine tantsudeõhtu, kandes ülevaatelist ilmet kevad-poolaastasest tööst, oli heaks ülevaateks ka nimetatud tantsustuudio ulatuslikust õpilasarvust, osutades Tiina Kapperi populaarsele tunnustatusele tantsuhuviliste ringkonnas.

Õhtu kava, koosnedes kolmest osast, jäi kahjuks kogumuljes liialt *kaootiliselt* kirevaks. Oleks väär eitada absoluutselt kahe eri arenguástmega rühma rakendamist ühel õhtul, oleks väär aga ka väita selle positiivset mõju, millal see laialivalguvalt killustab kava stiilipuhast terviklust. Selles mõttes kindlasti kompaktsema ja selgepiirilisema pildi andis vanema rühma esinemine detsembris 1941.

Asudes üksikasjaliselt ettekannete juurde, ei saa vaikides mööduda esimesena pakutud Lastetantsu görlilik-revüülikust kompositsioonist. Kuigi selleilmelised harjutused teataval määral ju sisendavad lastele *head rütmitunnet*, *on need* siiski täiesti lubamatud nii noore koosseisu juures, võides kujuneda ohtlikuks mõnede n.-ö. liigutuslike nõksude suhtes, millest hiljem on väga raske vabaneda. Ettekanne arvukalt lasterühmalt suhteliselt rütmitundeline ja ühtlane.

Järgnev Haldjas ja Faun Kaasiku ja Vorloffi ettekandes jättis parema mulje haldja osas, kelle käteosa tantsus oli nõudeile vastavalt puhas, kuna põlved ja varbad vajavad veel tõhusat tööd. Raskelt põrandas kinni olevana tundus faun lavaliselt ebaküpsena, millele lisandus miinusena veel kohatine muusikast mahajäämine.

Chianti laul, kompositsiooniliselt napolliku Tarantella ja arabeskide sugemete segu, Kelli, T. Liik'i, Tendre, Selgvee ja Freibergi ettekandes mõjus ühtlaselt ja distsiplineeritult, välja arvatud paigutine muusikast mahajäämine.

Hoos Aino Unt pakkus üsna lahtisi ja küpsi tantsuliigutusi, seda ka jalgade osas, mis üldiselt kogu õhtu ulatuses jätsid palju soovida. Tõlgitsuslikult jäi Hoos aga pinnaliseks, kus tahtnuks enam sisemise jõu panustamist.

Esimese osa viimse palana esitatud rühmatants Nocturne, kätkedes endas kompositsiooniliselt paigalliikumislikus painutuste ja käte väljenduse raamistikus kunstimaitselisi grupeeringuid, ei saanud grupeeringute kujundusel tantsijailt algul küllalt puhast rakendust. Lõpposa väga hea.

Kava teise osa moodustas 7-pildiline pantomiim „Planeetide mõju", *idee* — Oginski, seadnud — T. Kapper.

Pole mõeldav, et see oleks kaalutult võetud õpilasõhtu kavva. Ei tarvitse olla sugugi kitsarinnaline, et väita selle sobimatust esitatud kujul ja kohal. On kasvatuslikult väär sisendada kujunemiseas õpilasile „sinise esmaspäeva", „kodusõja" jne. tõelisi tundeid, kui me selle asemel võime pakkuda hoopis positiivsemat realiteeti.

Nii jumekas kui ka oli pantomiimi 3. pilt — Kolmapäev (Merkur) — Turg — ettekandelises osas, ei saa ometi seepärast õigustada pantomiimilisi sulipoisse rühma kõige *nooremate* — laste — käsituses. Olles loomulik ja arusaadav, et siin — enamikus alles päris laste juures — ei saa veel juttu olla tõelisest elulähedasest kunstist, siis ei saa seda vabandada ka nn. kunstilise vabadusega.

Ettekandeliselt värvikamad ja värskemad olid kahtlemata 3. ja 4. pilt — Neljapäev (Jupiter) — Kohtus —, kuigi me selleladdilisi pantomiimipilte oleme varemgi üsna mitmel korral näinud sama tantsustuudio esituses.

Kohati ebaesteetselt mõjus 5. pilt — Reede (Veenus) — Päev armastusele. Kompositsiooniliselt taas *revüülikke* sugemeid omav, Päev armastusele ei hõlmanud just alati kontrollitud liigutusi.

Algul heaks tõotas kujuneda 7. pilt — Pühapäev (Päike) — Puhkus —, mille rikkus ära aga lõppu kuhjatud üleliigne sagimine, mis ei tahtnud kanda enam tantsväljenduse nime.

Kolmas järk kavast oli soolotantsude osas kahtlemata õhtu parim, millest esimesena nägime Karin Aviste Kaks temperamenti, mis liigutuste iseloomult vajanuks tugevamat kontrasti esiletoomist kahe temperamendi vahel. Vanema rühma eelmisel esinemisel Karin Aviste suutis meeldejäävalt veenda oma suures sisejõus, mida tahtnuks näha ka nüüd.

Õhtu parim ettekanne vaieldamatult oli Stella Pohla Põhjamaa laul Griegi „Peer Gynti" muusikal. Pakkudes tantsväljendusliku kargelt-puhta põhjamaise elamuse, ei või öelda, et see kunstiküps ettekanne oli õpilaselt.

Rahvatants, kompositsiooniliselt vahest liialt plastiliselt stiliseeritud, oli Leida Peik'i esituses värske, hoogus ja liigutustepuhas.

Järgnev Veronika Luik'i oma kompositsioon Leinas mõjus rohkem riitusliku talitusena kui leinana.

Üsna lahtist graatsiat pakkus Aino Mumm Tantsvisiooniga.

Põhjamaa laulule väärtuselt lähedal seisvaks kujunes Virve Liik'i ettekanne Kaotatud paradiisi värava taga. Välja arvatud mõni kontrollimata liigutus ja *kohatine märgatav forsseerimine*, oli see nauditav pala.

Fantaasia Juta Adamsonilt oma kompositsioonina jättis korrektse mulje nii kompositsiooniliselt kui ka ettekandelt.

Ethel Brafmani Kevadele — oma kompositsioon — oli sümpaatne kompositsiooniliselt küljest, välja arvatud lõpp-positsioon, mis tundus nagu hiljem juurde pandud olevat ja mõjus seetõttu segavalt. Ettekanne puhas, kui mitte arvestada väikest — tasakaalutusest tingitud — lõpu n.-ö. äralangemist.

Täiesti lubamatu tõsise tantsustuudio raames oli kava viimne tants Tänaval Sevillas, kandes liialt väljatõstetult varieteeettekande ilmet. Kõik see görlilik-revüülik ja varieteeline element, millega taotleti siin valist efekti, on suurim vaenlane õpilase kujunemisel. Nagu juba eespool tähendasin, on sellest hiljem väga raske lahti saada.

Üldkokkuvõttes kõige enam soovida jätsid õpilaste jalad, kuna käte üle ei või nuriseda. Ka oleks vaja enam kontrolli üksikute liigutuste suhtes, nii jäid mitmel korral silme ette positsioonseisundi lubamatud harkjalad. Mis puutub hüpetesse, siis oleks õigem jätta üle jõu käivad hüpped harjutusruumi. *Üldise veana kordus ka siin üleminekuta poolik liigutus.*

Klaverisaade Vilma Jurak'ult — kui tohib nii väljenduda — pisut mehaaniline.

Publikut, aplausi, lilli palju.

ETI SIRG.

Aiandus ● Põllumajandus

Segatise kasvatamine kesapõllul

Must- ja jaanikesa all on 10 prots. põllupinnast. Nendel põludel segatise kasvatamisega saame 2500 piimalehma ületalve pidada. Kõik tootmisvõimalused tuleb põllumajanduses ära kasutada

Piimakarja söödapuuduse vältimiseks eeloleval talvel peame praegu juba aegsasti mõtlema söödataimede külvile ja nende külvipinna laiendamisele võimaluste piirides. Sõjaolukorrast ja linnade toitlustamise raskustest tingituna tuleb esijoones laiendada toiduteravilja ja kartuli külvipindu. Siinjuures tuleb märkida, et kartuli kasvatuse laiendamisest ei ole palju loota ülejääke talviseks karjasöödaks, kuna kartul tõenäoselt kasutatakse täielikult inimtoiduks. Kuigi ehk riknenud ja praakkartuleid mõnes rajoonis ka karjale saab anda, ei oma see siiski nimetamisväärset tähtsust.

Paratamatult kerkib siinjuures küsimus, kuidas lahendame karjasööda-probleemi eeloleval talveks ja kuidas saame laiendada söödataimede kasvatust, ilma et seejuures kannataks toiduteravilja tootmine.

Selliseid võimalusi siiski leidub. Üheks kõige lihtsamaks ja igale põllumehele käepärasemaks võimaluseks on segatise kasvatamine kesal.

Meil on tuntud neli kesatüüpi: jaanikesa, mustkesa, haljaskesa ja ristikukesa. Kõige levinum ja ühtlasi kõige ekstensiivsem tüüp on nn. jaanikesa, kus põld seisab ilma igasuguse kohendamiseta ja harimiseta sageli kuni kesksuveni, kasvatades ja levitades ainult umbrohte. 1939. a. põllumajandusloenduse andmeil oli Eestis jaanikesa all 55.456,7 ha põldu.

Ulatuselt jaanikesale järgneb mustkesa, mille all oli sellesama loenduse andmeil 53.136,7 ha põldu. Kogu põllupind oli samal aastal 1.117.683,8 ha. Kokku mõlema kesatüübi all 108.593 ha, seega ümmarguselt 1/10 kogu põllupinnast seisis n.-ö. „tühjalt", põllumehele otsest tulu andmata, välja arvatud vahest maa puhkamine ja umbrohu hävitamine mustkesal.

Kolmas kesatüüp — haljaskesa — on põllumees' hulgas senini vähe kasutamist leidnud — 1939. a. oli haljaskesa all ainult 1129 ha põldu. Käesoleval aastal pööramе sellele aga erilist tähelepanu, kuna haljaskesal võime edukalt kasvatada piimakarjale väärtuslikku lisasööta — kaerapeluski või kaeraviki segatist. Varemail aastail on kesal kasvatatud segatise, mesiku jne. haljasmass sageli põllule sisse küntud, asendades seega laudaväetist. Kuigi tänavu on laudaväetist napilt, ei tohi me siiski seda võtet kasutada, vaid peame kesalt saadava segatise koristama ja sileerima karjasöödaks. Väetiseks põllule jääks siis rikkalik segatise juurtemass, millele lisandame võimaluse korral vähesel määral laudaväetist. Kuigi seega ehk veidi kurname põldu, pole meil siiski teist teed, seda dikteerib praegune olukord.

Prof. N. Rootsi katsed näitavad, et korraliku väetamise korral ei jää selliselt haljaskesalt rukkisaak sugugi vähemaks kui mustkesal,

kusjuures vihmase aasta korral saak haljaskesalt on isegi suurem. Sedasama kinnitavad mitmete tegelike põllumeeste kogemused ja tähelepanekud. Ka pole umbrohtude levikut haljaskesal karta, kuna tihe segatis varjab küllaldaselt mulda, takistades seega umbrohtude arengut ja suurendades mulla tegusust. Lisatööd, mis haljaskesa nõuab, tasutakse kümnekordselt väärtusliku segatise saagi näol. Segatise-kultuur on meil üks kindlamaid, selle äpardumisi esineb harva, ka on igal põllumehel kogemusi ja oskusi selle kasvatamiseks.

On otse patt hoida käesoleval aastal põlde tühjalt must- ja jaanikesa all, kuna eeloleval talvel loomasööda-kriis meid jällegi võib tabada. Rohupindade laiendamine on heinaseemnete vähesuse tõttu tunduvalt takistatud, olemasolevail põldheina-väljadel on ristik juba kolm aastat äpardunud, samuti on kannatada saanud püsiniitude heinakamarad. Piimakarja elatussööda tarbe suudame kuidagi lahendada loodusliku niiduheina ja suvivilja põhuga; puudus tuleb aga kindlasti kontsentreeritud valgurikkast toodangusöödast.

Jõusöötade importi võimalusi pole ette näha,

seepärast on ainsaks teeks koduste valgurikaste söödataimede kasvatamine. Tähtsamaks selliseks kultuuriks on segatis, mille kasvatamiseks kesal kõik eeldused olemas.

Millises ulatuses segatisest saaki on loota, selleks esitan järgneva kalkulatsiooni: Jõgeva katsejaama andmeil on segatis andnud haljasmassi keskmiselt 10.000 kg ha-lt. Kui me, arvesse võttes laudaväetise vähesust ja puudulikke harimistöid käesoleval aastal, segatise saagiks arvestame ainult 5000 kg ha-lt, annaks see eeldusel, et kõik kesapõllud (ca 100.000 ha) on segatise alla pandud, 500.000 tonni haljasmassi sileerimiseks. Kui kadu sileerimisel arvestada 20%, saaksime 400.000 tonni segatise silosööta. Keskmiselt läheb segatise silo 10 kg ühte söödaühikusse, seega saaksime 40 milj. söödaühikut mahlakat ja valgurikkast toorsööta. Keskmise piimalehma söödatarve talveperioodil (225 päeva) on 1600 sü., seega saaksime sü-te alusel ainult segatise siloga ületalve pidada 25.000 piimalehma. Toodud kalkulatsioon on muidugi teoreetiline, selle tegelikkusse rakendamisel ei saa aga suuri erinevusi tekkida, kuna aluseks võetud segatise saak ha-lt on äärmiselt madal.

Seemne saamise küsimus ei tohiks segatise kasvatamisel takistuseks olla:

kaeraseemet leidub igal põllumehel, ja kui ka pole, küllap naaber aitab. Viki- ja peluskiseemne saamiseks on tehtud juba aegsasti vastavaid korraldusi — nimelt on söödakaunvilja- ja osalt ka suvivilja-seemne tagavarad koondunud teatavatesse piirkondadesse, kuna mõnes maakonnas neid üldse pole. Põllutöödirektori otsuse kohaselt tehakse viki-, peluski- ja suviteravilja-külviste maakondadevahelised ümberpaigutused, et rahuldada kõigi põllumeeste tarvidust. Kõik ümberpaigutatavad seemnekogused lähevad maavanemate käsutusse, kes teostavad külviste jaotust valdade vahel vastavalt tegelikele nõuetele ja võimalustele. Vallavalitsused annavad välja ostuload viki-, peluski- ja suviteravilja-külviste ostuks. Mida rohkem vikki või peluskit segatise seemneesegusse võimaldub hankida, seda väärtuslikuma ja valgurikkama haljasmassi saame.

Viimane ja võib-olla kõige raskem probleem segatise kasvatamisel on sileerimisküsimus, mis nüüd paratamatult lahendada tuleb.

Muidugi võib segatist ka heinaks kuivatada, kuid see on õige tülikas ja seejuures kaotab ta palju oma söödaväärtusest. Ainuke otstarbekohane meetod segatise säilitamisel on ikkagi sileerimine. Silohoidlaiks on esialgu väga otstarbekohane kasutada laudadega vooderdatud *maa-auke nende odavuse ja lihtsuse* tõttu. Kallimate betoon-silohoidlate ehitamine laiemas ulatuses on käesoleval aastal vaevalt teostatav. Ka lihtsais maa-aukudes õnnestub sileerimine hästi, kui auk on õhukindel, silomaterjal hästi kinni tambitud ja pealt õhukindlalt savikorraga kaetud.

Sileerimise-küsimus on katsetamisajajärgust välja jõudnud,

nüüd on aeg, mil põllumees ise käed külge paneb, asudes juba aegsasti silotaimede kasvatamisele ja põllutööde vahedegadel, kui selleks veidi mahti, silohoidlate ehitamisele.

Elame üle suurt murranguaega, murrang peab toimuma ka kõigis meie seniseis tõekspidamisis ja agrotehnilisis võtteis. Aeg nõuab, et suurendaksime tootmist põllumajanduses maksimaalselt, kasutades ära kõiki olemasolevaid võimalusi. On seepärast otse lubamatu lasta paatnud ja kohendamatul jaanikesal võimutseda umbrohtudel, kuna seal on kõik eeldused väärtusliku loomasööda kasvatamiseks olemas.

Kaotame jäädavalt ekstensiivse jaanikesa mõiste põllumehe leksikonist!

B. K.

SUVIVILJA PUHTIMISEST

Meie põllumajanduses ülesseatud eesmärkidest olulisema tähtsusega on toidu- ja sööda-vilja saakide tõstmine.

Vigade ja puuduste kõrvaldamine maaharimise, väetuse jt. aladel võtab aastaid aega, kuni tulemused ilmnevad. Külvise otstarbekas ettevalmistus külviks annab aga juba sämal aastal tulemusi saagi suurenemise näol. Seemne ettevalmistamise all tuleb peale sortimise ja puhastamise mõelda veel tema haigusidudest vabastamist puhtimise teel. Puhtimisega kõrvaldame seemnega edasikantavad haigused — nagu nõgipea, lehetriip, tõve — ning tõstame tunduvalt saagi väärtust. Peale selle ergutavad mürkpuhised seemne idanemist ja orase kasvu, mis end põhu ja terade juurdekasvus tunda annab.

Puhtimisviisidest lihtsam ja kõige vähem aega nõudev on kuivpuhtimisviis „Ceresaniga" või „Abaviidiga", kus puhtimisainet kulub 100 kg odra- ja nisuseemne kohta 200 g, kaerale 300 g. Kaera juures tuleb igal juhul eelistada kuivpuhtimisviisi, kuna teised puhtimisviisid ei anna rahuldavaid tulemusi.

Samuti lihtne ja ka üks odavamatest on niisutusviis „Germisaniga", millega võiks puhtida odra- ja nisuseemet. Eriti viimastel põua-aastatel on see puhtimisviis kõige efektsemalt mõjunud seemne idanevusele ja orase kasvule. Niisutusviisi juures tarvitatav puhise hulk on 50 g (lahustatud 10 l vees) 100 kg seemne kohta.

Kastutusviis on rohkem aegaviitev ja puhitud seeme tuleb ka kuivatada külvikuivaks, seepärast seda viisi tarvitada ainult tugevasti haigestunud seemne puhul. „Germisani" kulu 100 kg seemne kohta nisu juures 100 g, odra juures 150 g.

Kiirpuhtimisviisi „Germisan'iga" on rakendatud heade tagajärgedega iga vilja juures, kuid siin on võimalik eriapparaat, mida meie põllumeestest vähestel leidub. Kellel aga on aparaat olemas, ja kus on võimalik organiseerida puhtimisparaadi ühiskasutamist, võib seda puhtimisviisi edukalt soovitada. „Germisani" hulk kiirpuhtimisviisil 100 kg seemne kohta on: nisule 60 g (lahustatud 3 liitris vees), odrale 75 g (3 liitris vees) ja kaerale 160 g (4 liitris vees).

Märgpuhtimisviisiide juures tuleb masinaga külvamisel tingimata arvestada seemne paisumisega ja enne külvi õige külvinorm välja arvestada.

A. LAATS,
Katseinstituudi Taimehaiguste Osakonna assistent.

JÕUDUMÖÖDA UUDISMAID JA PÕLDE PARANDAMA

Sõjarinne pole meist kaugel ja see nõuab meilt suurt jõupingutust, eriti aga nendelt põllumeestelt, kes peavad oma tavalise töö kõrval üles ehitama mahapõletatud ja purustatud hooneid. Siiski leidub meil majapidamisi, mis on õnnelikumas seisukorras, kus on olnud vähem kaotusi nii inimeste kui loomade poolest. Neis majapidamistes tuleks jälle mõelda pooleli jäänud uudismaaharimise tööle, millega alustati ja jõuti hiiglasammudega edasi omariikluse ajal. Selle töö tulemused geegelduvad selgesti meie väljaveetud või ja piima kogustes, mis tõusis uudismaade parandamise ja sellega käsikäes piimakarja suurenemisega. Uudismaade harimise aktsiooni ajal hariti üles ümmarguselt 80.000 ha. Sellest saadud ühe aasta saagi väärtus ületas ligemale 6-kordselt summa, mis riik 5 aasta jooksul preemiateks (2,2 milj. Ekr.) maksis. Keegi ei saa põllumehele ette heiteid teha, et temale uudismaaharimise-maaparandamise eest preemiaid makstakse, sest põllumees annab mitmekordselt rahvamajandusele tagasi summad, mis preemiate peale kulutatakse.

Arvestades uudismaade ja ka vanade põldude parandamise tähtsust, on otsustatud ka nüüd sõjaolukorras maksta põllumeestele preemiaid uudismaaharimise ja maaparanduse tööde eest. Sellega tahetakse põllumeeste tähelepanu juhtida maaparanduse töödele. Siinjuures on peale uudismaaharimisega seoses olevate tööde, nagu maa kuivendamine, juurimine, kividest puhastamine jne., tähelepanu pööratud ka juba olemasolevate vanade põldude maaparanduse töödele. Nüüd makstakse preemiaid ka põludedelt kivide koristamise, maa kuivendamise ning soomulla ja mergli veo eest. See on iseenesest tähtis otsus. Sellega me *ei soodusta ühekülgselt ainult uudismaade* ülesharimist, vaid juhime ka tähelepanu sellele, et vanad põllud tuleb korda seada.

Üldiselt teostatakse preemiate maksmist ja tehtud maaparanduse tööde kontrolli endisel viisil. Siinjuures tuleb aga märkida, et uue kinnitatud premeerimiskorra järgi on väljamakstava preemia summa 1 ha kohta tõusnud. Kui varem maksti maksimaalselt 1 ha kohta preemiaid 50 Ekr., siis nüüd uue premeerimiskorra järgi võib maksta preemiaid 1 ha kohta 70 Rmk. Põllumeestel, kes soovivad registreeruda uudismaaharijaks-maaparandajaks, tuleb endid hiljemalt 1. juuniks s. a. registreerida oma jaoskonna konsulendi juures, täites seal vastava avalduslehe. Põllumeestel, kes olid varem registreeritud uudismaaharijateks, tuleb *avalduslehe täitmisel* ka *endine* tööde kaustiku number üles märkida, sest need tööde kaustikud jäävad ka edaspidi tarvitamisele. Premeerimiskord on ära toodud ilmuvas „Põllumajanduses" nr. 9.

Pä'kesega pleegitamisest

Elsa Irvel

Linase lõnga ja ka linase kanga päikese paistel pleegitamine on tuntud juba vanast ajast. *Perenaised pleegitasid kevadepäikeses* kõik talve jooksul kootud linased ja takused kangad heledaks ja pehmeks. Üldiselt vähendab pleegitamine riide vastupidavusiga, ja eriti siis, kui pleegitamiseks on kasutatud kemikaale — kloori jt.

Päikese paistel pleegitamisel muutub riie pikkamisi valgeks, ja seepärast pole karta riide rabedaks muutumist. Ka omandavad riie ja lõngad päikese paistel eriti ilusa läike, kuna *klooriga* pleegitatud materjal jääb tuhmiks.

Pleegitamisel jagatakse materjal heleduse järgi nelja astmesse: veerand-, pool-, kolmveerand- ja täispleegitamine. Päikese paistel on kõige parem pleegitada varakevadel veebruarikuust jaanipäevani. Veebruaris võib kangad päikesepaistelisel päeval pleegitamisks laotada lumele, mis *tunduvalt kiirendab* pleegitamist. Hiljem aga, mais ja juunis, on sobivamaks pleegitamiskohaks õuemuru.

Enne pleegitamist tuleb lõng või riie vees leotada ja tuhaleelisega läbi keeta. Lõnga sassiminekust hoidumiseks seotakse lõngaviht enne liikupanemist 2—3 kohast lõdvalt paelaga ja lõdvendatakse pasmalõngad. Pärast keetmist pleegitatakse lõnga või riiet lumel või muru! päikese paistel, siis keedetakse uuesti ja pleegitatakse seni, kuni riie omandab soovitud heleduse.

Päikese mõju kiirendame veel sel viisil, kui vahetevahel kastame riiet veega või jätame suvel ööseks õue, kaste kätte. Vanarahva tarkuse järgi pidi kangas heledas kuuvalguses ja hommikukastes tugevamaks muutuma. Sel põhjusel jäeti kangad ikka ööseks välja.

Et kangas murul sirgena püsiks, selleks ömmeldakse kangale servadesse aasad, mille abil kangas puupulkadega kinnitatakse murule.

Tülikam kui riide pleegitamine on lõnga pleegitamine päikese paistel. Pleegitatud lõng *jääb sagedasti laiguline.* Et seda ära hoida, tuleb pleegitamise ajal lõnga sageli pöörata. Lõnga pleegitamiseks on soovitav viht puude või lattide vahele panna, kus viht ripub sirgelt ja päike mõjub paremini.

Eriti tuleb soovitada päikest pesu kuivatamisel. Talve vältel pööninguteel ja kinnistes ruumides kuivanud pesu on omandanud halli jume. Päikese paistel kuivatamine annab pesule jälle tagasi selle helkivalt valge värvuse. Ka kõrvaldab päikeses pleegitamine linadelt ja rätikutelt need plekid, mida pesemine ei *suutnud* kõrvaldada.

Pesule ilusa, värvuse saamiseks tuleb see kuivama panna hommikul vara, siis juba, kui päike veel kuumalt ei paista, mitte kunagi aga keskpäeval otse heleda päikese kätte. Kiire kuivamisprotsess ei mõju nii pleegitavalt kui aeglane.

Perenaised, kasutagem päikese valgendavat ja pleegitavat mõju nii pesukuivatamisel kui ka linaste kangaste ja lõngade pleegitamisel.

Rohkem põrsaid

Noored emised paaritomisele

Käesoleval ajal on nõue põrsaste järele nilvõrd suur, et kõiki põrsaste soovijaid Põhja-Eestis ei saa rahuldada. Selle tagajärjel *on ka nende hinnad tõusnud* kõrgele.

Põrsaste-puuduse tingis peamiselt möödunud sügise odav põrsaste hind Lõuna-Eestis, kus müüdi põrsaid 2—5 margaga. Seetõttu jäi palju emiseid paaritamata. Käesolev kõrge põrsaste hind meelitab aga põllumehi uuesti emiseid paaritama, nii et sellega põrsaste saadavus veel sügiseks tunduvalt paraneb.

Kindlasti muutub meil aga seakasvatus *lähemal ajal selles osas,* et ka *Põhja-Eestis* hakatakse emiseid pidama. Taludele määratud sealiha müüginormid tingivad kõigis taludes seakasvatuse vajaduse. Ei ole aga mõeldav, et normiliha saaks kasvatada ainult ostetavate põrsastega, seepärast tuleb neis taludes, kus seakasvatus senini rajanes ostupõrsastele, kiiresti mõelda emiste soetamisele. Põhja-Eesti talude põrsaste ülejäägi tarvitavad sel juhul ära lähema ümbruse väikemajapidajad ja alevikud.

Lõuna-Eesti suurema põllupinnaga talud on sunnitud lihanormi täitmiseks põrsaste müügi asemel ise rohkem sigu nuumama.

See muudatus meie põllumajapidamises on alguses küll raske teostada, kuid sigade osas ei tohiks see, välja arvatud esimene aasta ülesaamatuid raskusi valmistada.

Seepärast tuleb käesoleval suvel Põhja-Eestis võimalikult kõik noored emised ära paaritada.

Seemnevilja laenutamise kiiraktsioonist

Bolshevistliku laastamistöö ja sõjasegadustest ning möödunud suvisest põuast tingitud osalise viljaikalduse tõttu puudub paljudel põllupidajail viljaseeme, paljudel ei jätku seda kõigi põldude seemendamiseks. Et ükski põld ei jääks seemendamata ja teiselt poolt ükski seemneiva külvamata, teostab ERÜ seemnevilja laenutamise kiiraktsiooni.

Põldude seemendamiseks on viimane aeg. *Põllupidajad, laenake seemnevilja kaaspõllupidajaile, kellel see puudub.* Seemnevilja laenuks võetakse vastu normivilja vastuvõtupunktides. Seemnevilja laenutamisel tagatakse, et laenutatud vili antakse tagasi pärast lõikust või soovi korral arvatakse maha kohusliku vilja müüginormist.

Põllutööde areng haritipul

Vihm ja soojus on mõjunud kõikjal kosutavalt. Traktoriõli saamine on kiirendanud põllutööde käiku

Kevadised põllutööd Tartumaal on jõudnud haripunktile. Kõikjal põludel käib töö sipelgausinusega. Maa agronoomilise personaaliga ja tegelike põllumeestega vesteldes seletavad nad, et töödega on võrdlemisi tublisti edasi jõutud. Kui ilmad endiselt soodsatena püsivad, siis tullakse kevadiste põllutöödega toime, kuigi väikese hilinemisega. Valdades kasvab päev-päevalt niisuguste talude hulk, kus kõik põllud on seemendatud, isegi kartul *maha pandud.* Keskmiselt on aga põlde seemendatud 50—60 protsenti, olenedes vallas asetsevate põllumaade iseloomust. Kursist ja Kavastust kuuleme, et seal takistavad veel põllutööde hoogsat arengut madalad ja märjad maad, mis ei võimalda töötamist kõigil põludel. Seda nähtust esineb ka teistes *Peipsi ranniku ala valdades.*

Teraviljakultuuridest on seni külvatud peamiselt segatist ja kaera. Seal, kus kaeraseemet on jätkunud, on kaerapõllud kõik juba seemendatud. Paiguti annab aga end tunda kaeraseemne puudus, mis venitab põldude seemendamist. Tunda annab ka kartuliseemne ja aedviljaseemnete vähesus. On asutud propageerima suhkrupeedi kasvatamist, mille vastu põllumehed huvi tunnevad ja suhkrupeete ka *maha* teevad. Igale talupidajale antakse suhkrupeedi seemet 200 grammi. Rohkesti teevad põllumehed ka tubakat maha.

Vaatamata sellele, et seemnevilja saamisega on osaliselt raskusi, on mõned põllumehed selle küsimuse ettenägelikult lahendanud. Leidub talusid, mis on bolševistliku maareformi tagajärjel olnud killustatud kuni 10 tükiks, kuid nüüd on nende omanikud siiski suutnud asja korraldada ja aegsasti seemet varuda, nii et on võimalik kõik põllud korralikult seemendada.

Mis puutub kevadkündidesse, siis need on kõikjal lõpule jõudmas ja kündmata maad vähenevad kiiresti. Üksikutes valdades on põllupidajaile suuresti kaasa aidanud ka sõjaväe hobused, kes on rakendatud kevadistele põllutöödele. Seda võiks ütelda näiteks Äksi, Kuremaa, Jõgeva ja Laiuse valla kohta.

Väga soodustavalt ja kiirendavalt mõjub tööde käigule ka täiendava ja suurema hulga bensiini saamine traktorikütteks. Traktoriõli on maavalitsuse poolt valdade vahel ära jagatud, kusjuures on peetud silmas seda, et traktoriõli saaksid rohkem need vallad, kus on hobutööjõud nõrk ja selle järele eriti terav puudus. Traktoriõli saamine on loonud eeldused kevadiste põllutööde edukaks kordaminekuks, ilma milleta tööd oleksid paratamatult tublisti hilinenud, kuigi hilinemist ei saada praegusegi tööde käigu juures täiesti vältida, olgusi et nõllunidajad on teinud kõik tööde kiirendamiseks ja õigeaegselt läbiviimiseks. Kõrgematel ja kergematel mandel on kasutatud ka kergemaid harimisviise: on tehtud madal künd, lastud paar korda äkkega üle ja seejärel kohe reaskülvajaga põld seemendatud; paiguti, kus rohkem traktoriõudu on olnud kasutada, on künni asemel kergemad põllumullad kas randaalitud või kultivaatoriga läbi aetud. See on ka aidanud tublisti töid kiirendada.

Paljud põllumehed kurdavad, et hobusesöödaga on häda. Hobustele saab anda ainult natuke kaeru, sest heinad on kõik otsa lõppenud ja seetõttu tuleb raskest tööst tulnud hobune viia lihtsalt välja karja- või heinamaale sööma. See muidugi nõrgendab hobuseid ja nad ei ole suutelised andma maksimaalset, mida praegusel kibedal tööajal tarvis oleks. Siin ei ole aga midagi parata, sest sööta pole ka kuskilt saada.

Tööde käiku pidurdab ka töökäte puudus. Kuigi linlasi on juba maale vabatahtlikult tööle siirdunud, on nende arv siiski veel väike ja põllumees otsib ning ootab pikisilmi endale abilist linnast. Tartlased on aru saanud põllupidajate raskest seisukorrast ja püüdnud neid oma tööjõuga aidata, kuid seni on see abi olnud siiski veel vähene, mispärast kõik tartlased, kellel seks vähegi võimalusi on ja linnas otseselt pakilisi tööülesandeid pole, *siirdugu* põllupidajaile abiks maale, kus nende töö osutub ühiskonna kasuks praegu kõige produktiivsemaks.

Viimased vihmad on muutnud põllumehe näo hoopis rõõmsamaks. „See vihm on olnud põldudele ja aasadele kulla eest," sõnavad põllumehed. Orased, mis seni olid maa küljes nagu kinni ja ilma jõuta, on nüüd löönud jõuliselt haljendama ja sirguvad silmanähtavalt. Samasugune lugu on rohukasvuga. Vihm ja soojus on siingi *pannud juba heina-* ja karjamaad haljendama. Loodetakse, et varsti hakkab ka karja piimaand tõusma, kuna veised on kosumas talvisest alatoitlusest. Karjadest on suurem osa väljas ja ainult vähestes taludes, kus koresööta veel olemas, peetakse loomi laudas.

Eeltoodu on väike läbilõige kevadisest Tartumaast. Nagu kuuleme, on ka teistes Lõuna-Eesti maakondades põllutööd arenenud enamvähem rahuldavalt ja töödega loodetakse toime tulla. Nii on Valgamaal Helmes põllutööd haripunktil ja üldiselt seni edukalt läinud. Raskusi tööde teostamisega esineb siiski üksikutes majapidamistes. Üldiselt on ka Valgamaa põllumehed suutnud kõigist raskustest üle saada ja tootmistegevusega toime tulla.

Põllupidaja, kasvata ise vajalikud köögiviljade seemned

Oleme seni tarvitanud välismaa seemneid. Sõja olukorras ei saa arvestada seemnete sisseveoga *välismaalt,* ka *mitte* tuleval aastal. Meil tuleb ise endile vajalikud seemned kasvatada.

On viimne aeg järele vaadata kõik peedi, kaalika, naeri ja porgandi juurikad ning kapsapead, kas need ei kõlba seemneistikuiks.

Vali välja sorditüübilisemad ja täiesti terved juurikad ning too need otsekohe keldrist soojemasse ruumi, et mõne päeva pärast kui maa valmis, need välja istutada.

Peetided, porganditel ja naeristel kõlbavad seemneistikuiks juurikad, milledel lehed mitte liiga madalalt maha ei ole lõigatud. Lehepungad peavad olema terved.

Kaalikas ajab lehed välja ka otse juurikast.

Aednikud ja põllupidajad, kasutage kõik ületalve hoidunud terved ja sorditüübilised kapsapead seemneistikuiks.

Eeskätt tuleb muidugi kasutada juurikaga pead. On juurikas ära lõigatud, tuleb pea! alumised lehed eemaldada, nii et tüügas paari sm pikkuselt välja ulatuks. Niisugused kapsapead on soovitav kohe tüükaga asetada mulda mõnesse kasti, mis tuleb öösel hoida soojemas ruumis ja päeval tuulevarjulises kohas päikese paistel. Hakkavad juured arenema, võib kapsapead seemneistikuiks *põllule välja istutada.* Seemne kasvatamisel omatarbeks võib juureta kapsapead ka otse välja istutada aeda mõnesse päikesepaistelisse tuultest varjatud kohta.

Praegu on aeg peedi, kaalika, naeri, porgandi ja peakapsa seemneistikute väljaistutamiseks.

Ära kahtle ega viivita, sellest oleneb mitte üksi sinu, vaid kogu meie rahva tulevaastane juurvilja ja köögiviljade saak. Tee veel viimsel minutil kõik, mis võimalik, et kindlustada meile 1943. aastaks vajalikke juurvilja köögiviljade seemneid.

Põllupidajad, laenake seemnevilja!

Teravat seemneviljapuudust tuhandetes taludes, mis olid möödunud suvel kas enamtaste hävituspataljonide ja sõja tallermaaks või kannatasid põuast tingitud ikalduse all, aitas suurel määral leevendada hiljuti ERÜ poolt teostatud seemnevilja annetamise aktsioon. Ohvrimeelsed põllupidajad annetasid kaaspõllumeeste abistamiseks kogu rahva toitlustamise huvides sel puhul 605.000 kg seemnevilja. Vajadus seemnevilja järele osutub siiski veel suuremaks. Põldude seemendamiseks on aga viimne aeg.

Et viimsel hetkel veel aidata neid põllupidajaid, kellel põld ootab seemet, uida maapidajal endal ei ole, teostab Eesti Rahva Ühisabi ülemaaliselt seemnevilja laenutamise kiiraktsiooni, mis viiakse läbi nädala jooksul, nimelt 28. maiks. Laenatud seemnevili antakse laenutajaile sügisel tagasi või arvestatakse soovi korral vastava tasu eest normivilja hulka. Laenatavat seemnevilja võetakse vastu normivilja vastuvõtupunktides.

Põllupidaja! Mõtle põllumeestele, kellel pole seemet. Ära tarvita viljaseemet loomatoiduks, vaid laena see ERÜ kaudu kaaspõllumehele. Arvesta veel täna, kui palju sa ülejäägina võid ära anda, ja vii see kohe laenuna vastuvõtupunkti. ERÜ kohalike tegelaste aukohuseks on kaasa aidata seemnevilja laenutamise kiiraktsiooni õnnestumiseks.

Eesti Omavalitsuse juht dr. H. Mäe ütles hiljuti ERÜ tegelaskonnale peetud kõnes: „Iga tva, mida meie ei külva, on teil, mida võtame enda eest." Peame hoolitsema selle eest, et iga seeme, mis on kuski kasutamata, pandaks mulda, et see annaks meie rahvale ülesehitamiseks toifu.

Eesti Punasekarja Tõuseltsi peakoosolek peetakse Viljandis

Esimene juhatuse koosolek pärast bolševistlikku ajastut

Eesti Punasekarja Tõuseltsi juhatus pidas neil päevil Tartus oma koosoleku, mis oli esimeseks koosolekuks peale bolshevistlikku ajastut. Koosolekust võtsid osa J. Semper, F. Kaber, H. Leik, A. Mägiste ja revisjonikomisjoni esindaja R. Panksepp. Ülejäänud juhatusliikmed on langenud küüditamise ohvriks. Koosolekul kinnitati möödunud aasta tegevus, samti võeti vastu kassa-aruanne. Läbikäik möödunud tegevusaastal ulatus 25.166 Rmk., kuna seltsi varandused on hinnatud 3.650 Rmk. Tegevuskavas puudutati seltsi senise tegevuse jätkamist, tõuraamatute pidamist, sugulavade hindamist ja noorkarja näituste korraldamist. Kui võimalik, avaldatakse tõuraamat trükis. Raskusi tekitab seltsi tegevuses asjaolu, et konsulentidel on liiklemisvõimalused muutunud raskeks, sest bolshevike poolt on peaaegu kõigilt konsulentidelt mootorsõidukid ära viidud. Tõsiseid raskusi on ka tõuraamatute pidamisel seetõttu, et on seltsil väljavaateid vajaliku pleki saamiseks Saksamaalt.

Lõpuks otsustati seltsi peakoosolek tänavu suvel kokku kutsuda. See toimuks juunikuu keskel Viljandis, kuna kitsarööpmelise piirkonnas on liiklemisolud kergemad.

Mustermajapidamised Galiitsias

Lemberg. Galiitsia ringkonna põllumajanduskoda on otsustanud sisse seada 100 mustermajapidamist. Need majapidamised antakse saksa parimaile põllumeestele ja peavad olema oma uute põllumajandusmeetoditega eeskujuks sealsele elanikkonnale. Peaasjalikult rõhutatakse sellele ümbruse kohaste tarbetaimede väljaarendamist, maksimaalset saagi saavutamist hektaarilt ja heade tööloomade aretamist.

Mooruspuude kasvatamise suurendamine Saksamaal

Berliin. Et loomulik siid on üks tähtsamaid tekstiilmateriale, siis edendatakse siidiussi kasvatust Saksamaal järjekindlalt. Seetõttu suurendati mooruspuude koostist 12-kordselt.

Laevanduse väljakujundamine Doonaul

Bukarest. Rumeenia väliskaubanduse ümberorienteerimise tagajärjel mandrile on *laevaliiklemine Doonaul* järjest suurenenud. Nii on üksi 1941. aasta jooksul saadetud laeva teel Saksamaale 9 miljonit tonni kaupa. Uute kaubalaevade juurdemuretsemisega loodetakse laevaliiklust Doonaul veelgi tõsta.

Linna Varustusameti teadaanne

Kahekümneaastastel ja vanematel meeskodanikkudel tuleb end registreerida hiljemalt *23. maini s. a.* paberosside ostuks vastavatesse kauplustesse, kus ostja on registreeritud kuivtoiduainete ostuks. Registreerimisel palutakse kaasa võtta osturaamat.

Linna Varustusamet.

Teadaanne

*Teatame, et Eesti Kindralkomissariaadi hinnade moodustamise ja järelevalve osakonna poolt on varase aedvilja müügi hinnad tootjaile 23. maist kuni 5. juunini 1942. määratud kindlaks *järgmiselt:* :*

Salat	Rmk.	86.— 50	kg.
Spinat	„	90.— 50	„
Lillkapsas	„	180.— 50	„
Rabarber	„	50.— 50	„
Till	„	155.— 50	„
Kurgid	„	187.— 50	„
Sibulad pealsetega	„	2.— 50	kimpu
Redised	„	7.— 50	„
Võiredised	„	13.— 50	„
Rõigas	„	14.— 50	„
Murulauk	„	4.50 50	„
Petersell	„	2.50 50	„
Tomatid	„	8.— 1	kg.
Mürklid	„	60.— 50	„

Varustusamet.

Teadaanne

Tartu Linnavalitsuse Majandusosakond teatab, et natsionaliseeritud majade majahoidjatele maikuu palga ja ühekordse laste-abiraha (lastelt kuni 14. a.) maksmine toimub perekonnanimede järgi järgmistel tähtaegadel:

26.mail A — J; 27. mail K, L; 28. mail M, N, O; 29. mail P, R, S; 30. mail T — Z.

Maksmine toimub kella 9—13-ni Raekoja alumisel korral Majandusosakonna kantseleis.

2. juuniks väljavõtmata palgad makstakse välja järgmise kuu palga maksmisel.

MAJANDUSOSAKOND.

Teadaanne

Tartu Linnapank teatab, et alljärgnevate Saksa sõjaväes teenivate eesti vabatahtlike ja rindetööliste arvetele on nende perekondade sõja- ja töötasusummad sisse maksetud järgmiselt:

1) **Eesti Julgest. Pioneerpataljon, nr. 207** — maikuu s. a. eest.

2) **Org. Todt,** väljaspool Eestit teenijaile.

Perekonnaliikmed, kes on volitatud raha kätte saama, võivad selle kätte saada alates reedest, 22. maist s. a. panga töötundide ajal kl. 9—14-ni.

Raha väljavõtmisel palutakse isikuttõendav dokument ühes võtta. **Tartu Linnapank.**

*

TULETÕRJE ÜLDHARJUTUS peetakse reedel, 22. skp. kell 17. Ilmuda kõigil tuletõrjujail.

Brigaadipealik.

REEDETUD AUSTRAALIA

Tänapäeval elustuvad austraallaste mälestused Gallipoli sündmustest 1915. aastal, kus austraalia sõdurid olid need, kes pidid maksma kõrget verehinda. Ka seekord kandis vastutust härra Churchill.

Hiljem olid nendeks kohtadeks Egeuse rannik, Ees-Aasia, Aafrika ja Malaia, kus asjatult ohverdati loendamatuid austraalia sõdureid. Jällegi olid Churchill ja tema eelistatud kindralid need, kes saatsid surma või lasksid vigaseks tulistada austraalia poegi.

On seepärast mõistetav, et Sydney's ja Melborne'is, Brisbane'is ja Adelaide'is on meeleolud muutumas. Ei taheta enam kauem olla südametunnistuseta ning roimarliku Briti peaministri kuulekaks ohvriks. Austraalia valitsus on küll alati kiidelnud, et ta on olnud Briti impeeriumi-poliitika truimaks kaitsjaks. Austraalia endine peaminister Menzie laskis end meeleldi värvata Briti sõjapoliitika propaganda-kõnelejaks. Tema oli see, kes lubas kasutada Austraalia Põhja-Aafrika korpust seikluseks Kreekas. See oli surmakomandoks, kes Olümpias, Tessaalia tasandikel ja Termopüülides pidi võimaldama inglaste põgenemist sadamatesse.

See oli Austraalia peaminister, kes Londonist paljulubavalt teatas kogu maailmale, et austraalia vägedel ei olevat palavamat soovi kui astuda võitlusse sakslastega ja neid hävitavalt lüüa.

Kuid soovi täitumine kujunes katastroofiks. Menzie ei lõiganud seekord loorbereid. Ta oli oma kodumaal nagu kurjategija *kasperle* teatris ja pidi Canberras vastust andma parlamendi ees. Ta püüdis veeretada kohutava verekaotuse süü Churchilli ja Edeni peale, ta püüdis kaitsta end ettekäändega sõjasaladustest vaikimise kohustusega, kuid pidi siiski oma kohalt lahkuma ja avalikkusest kaduma.

Tema järglane, Curtin, ei ole suutnud olukorda päästa. Toodi tagasi küll vägederiismed Ees-Aasia sõjatandrelt, kuid nad saadeti uuesti Malaia ja Singapuri veresauna, kus nad jällegi kandsid väga raskeid kaotusi.

See on vereohver, mida ei suuda kanda maa, kel on vaevalt 7 milj. elanikku. Kuid see tõsiasi ei ole Churchilli eriliselt mõjustanud. Ta võis meenutada esimest Maailmasõda. Ka tookord käitus Austraalia britilikumalt kui London. Tookordne Austraalia peaminister Fischer tõotas ohverdada Inglismaa eest oma viimse mehe ja viimse shilling.

Austraalia saatis 300.000 meest Prantsusmaa sõjatandrelle. Seal langenud 50.000 austraallase mälestuseks pilstitatud ausammas on tõenduseks selle kohta, et protsentuaalselt on Austraalia ohverdanud oma Inglismaale kuuluvuse pärast rohkem noori elusid, kui seda lubab tema rahvaarv.

Vaatamata neile kibedatele kogemustele jätkasid ametlikud hääled oma kiidulaulu Churchill'ile. Briti peaministri ja Roosevelti survel lükati üleolevalt tagasi Jaapani rahu-, resp. neutraliteedi-ettepanek ning sündmused jätkasid oma käiku. —

Vaheaeal on Reuter levitanud teadet, et Ühendriikide kangelane nr. 1 — Filipiinidelt põgenenud kindral MacArthur, on Londoni ja Washingtoni vahelise kokkuleppe kohaselt üle võtnud ülemjuhatuse Vaikse ookeani läänеosas, kuhu kuulub ka Austraalia. See tähendab aga seda, et peale nõupidamisi Hopkins'i ja Ühendriikide kindralstaabiülema Marschall'iga Churchill oli sunnitud reetma oma ustava dominiooni ja selle loovutama oma kaassüüdlasele Rooseveltile. Pehmendava asjaoluna võiks arvestada ainult seda, et peale liiüasaamist Ida-Aasias oli Inglismaa ära lõigatud Austraaliast ja ei olnud seetõttu enam võimeline kaitsma viiendat maailmajagu ja samuti ka seda, et Austraalia valitsus oli pöördunud abistamispalvetega Washingtoni poole.

See oli Briti maailmariigile kui merede-valitsejale avalikuks pankrotitunnistuseks.

Austraalia valitsus on pikemat aega püüdnud end kaitsta selle radikaalse lahenduse tagajärgede vastu. Peaminister Curtin püüdis oma maa reetmist inglaste poolt varjata sellega, et asus ise kaitseministri kohale, et sel teel avaldada mõju MacArthur'i otsustele. Ta avaldas isegi avalikult kahtlust Ühendriikide kindrali võimupiiride suhtes ja pidi laskma end seepärast Churchilli ja Roosevelti sõjaministri Stimsoni poolt korrale kutsuda. Stimson seletas veidi ebaviisakamalt, kui see tavaliselt on kombeks, et ta keelab kõigile kahelda MacArthuri ülemjuhatajaõigustes.

Nüüd jääb aga lahtiseks küsimus, kas Austraalia uus isand, vaatamata oma uhkele tiitlile, on ka võimeline Austraaliat kaitsma, kui jaapanlased pärast Uus-Guinea, Rabauli ja Salomoni saarte vallutamist asuksid selle ründamisele.

Selle Ühendrilkide kangelase nr. 1 strateegilised võimed ei ole seni veel läbi teinud ühtki tõsisemat tulenroovi. Võib-olla kordab ta ka siin juba Filipiinidel äraproovitud taktikat ja põgeneb olukordade tõsiseks muutudes mõnele väljaspool hädaohu piirkonda asuvale läänepoolsele saarele.

Kuid sündmustest ei tule ette jõuda.

Austraalia ei ole veel esialgu otseselt haaratud sõjasündmustest, välja arvatud mõningad lennurünnakud Port-Darwin'ile. Veel võib Canberra anduda illusioonidele.

(Deutscher Schnelldienst)

Lahingulaev

Küsimus, missugust osa mängivad lahingulaevad moodsas meresõjas, kerkis uuesti päevakorrale jaapani torpeedolennukite ja allveelaevade edu järel ameerika ja briti lahingulaevade uputamisel Pearl Harbouris ja Malai rannikul. Meresõja ajalugu näitab, et see küsimus aeg-ajalt ikka jälle üles kerkib. Sellest hoolimata on lahingulaev võitluskindla, raske ja otsustava üksusena hoidnud alal oma seisukoha ulgumere-laevastikus kuni tänapäevani.

Meresõja ajaloo algul ehitati lahingulaevadeks suured aerulaevad. Kreeklaste ja roomlaste triirid, genualaste ja veneetslaste galeerid kuuluvad sellesse tüüpi. Katapuldid ja kiviheitjad olid kahurväeks, taktilisteks võitlusvahendtteks oli vaenlase aerude purustamine, laevadele küljelt sisseõitmine jne. Viimane merelahing, millest võtsid osa aerulaevad, oli Lepanto lahing aastal 1572.

Ka triiridel olid purjed; mastid lasti lahingute ajal maha. Põhja pool kujundasid germaani rahvad välja teisesuguse lahingulaeva-tüübi. Viikingite „lohed", normannide kõrgendatud tagadekiga laevad, millele asusid vibukiitid, saksa Hansa kõrgepardalised „koged" märgivad selle lahingulaeva-tüübi arengut. Alates 16. sajandist relvastati need laevad suurtükkidega, mis asetati paljudes ridades üksteise kohale. Kahedekilistel oli 90, kolmedekilistel kuni 130 suurtükki. Et neist kindlalt oma kohal püsivatest, mittepööratavatest suurtükkidest sai tulistada ainult ühele poole, pidid lahingulaevad sõitma *üksteise* järel kiilijoonel. Sellest tuligi nimi „liinilaev". Viimane lahing liinilaevadega peeti aastal 1827 Navarino juures.

Ajurajõu kasutuselevõtmine ja üleminek laevaehitises puult rauale ja terasele tekitas 19. sajandil sõjalaevade ehitamises revolutsiooni. Laevakruvi leiutamine 70. aastatel, laevade soomustamine alates Krimmi sõjast aastal 1854 ja taklasise [illegible] iseseisvussõjas märgivad arengu etappe, mille lõpul on moodne soomustatud lahingulaev. Relvastuse ja soomuse tugevdamine tegi vajalikuks ka lahingulaevade pideva suurendamise. Küll olid juba vanade kreeklaste triirid 50 m pikad ja 6 m laiad ja nad võtsid peale kuni 1200 meest. 18. sajandi liinilaevade suuruseplii oli 4500 tonni. Siis ületati aga 1860. a. 6000 ja 1890. a. 10.000 tonni piir. Sissetõmmatavad kahuritorud ja pööratavad soomustornid aitasid lahendada laeva laiuse probleemi. 1905. aastal muutus inglise lahingulaev „Dreadnought" — 22,500 tonni, kümme 30,5-sm kahurit, kiirus 21,5 meremiili — tüübiks, mis oma põhijoontes mõjutas lahingulaevade kogu edaspidist arengut.

Tihti näis selle arengu kestel, nagu oleksid lahingulaevad oma osa lõpuni mänginud. Näiteks Salamis, kus kreeklaste väikesed kiired laevad võitsid asiaatide suured, raskeltliikuvad sõidukid. Roomlaste meriröövlite sõdade ja hiljem vitaalia-vendade ja flibustiiride ajal näis, et merelahingutes on otsustavateks teguriteks julgus ja rünnakuvaim. Hispaania armaada hävitamise järel, mis koosnes suurtest hästirelvastatud laevadest, kuid jäi alla inglise kergetest, enamikus relvastatud kaubalaevadest koosnevale laevastikule, näis see vana küsimus olevat otsustatud lahingulaevade kahjuks. Kuid kõigest hoolimata nõudis ulgumerelaevastiku areng ikkagi lahingulaevade ehitamist. Pidi muidugi ehitatama sääraseid lahingulaevu, mis oleksid vastanud täiesti meresõja kogemustele ja nõuetele. Nii jääb see kindlasti ka tulevikus. Saksa lahingulaevade läbisõit Kanalist tõendab, et tänapäeval võivad lahingulaevad opereerida ka vaenlase õhujõudude ulatuskauguses, kui nad tööjavad koos oma lennuväega. Võitluskindel ja meresõja viimaste nõuete järgi ehitatud lahingulaev moodustab ka edaspidi ulgumerelaevastiku südamiku.

Saksa siselaevandus

Berliin. Saksa siselaevandus on oma tegevuses saavutanud suure töötõusu. On õnnestunud siselaevandust tunduvamal määral rakendada ka suuremate kaubaartiklite transportimiseks, mille läbi riigiraudtee koormus tunduvalt vähenes. *Võrreldes möödunud aastaga*, on liiklus suurenenud 20 prots. võrra. Siselaevanduse tonnaazhi väljakujundamisega on oodata edaspidi veel suuremat tõusu veetee-transpordis.

2 meetri pikkune paberist vedur

Praha. Juukselõikuriabi Johann Slad Strunkowitzist ehitas kiirrongiveduri mudeli. Materjalina kasutas ta ainult paberit ja liimi ning tööriistadena kääre ja vana habemenuga. See 2 meetri pikkune mudel äratas imestust ka eriteadlastes. Slad pakkus oma mudeli Liiklus- ja Tehnikaministeeriumile, kes selle omandas 500 krooni eest. Ministri korraldusel on juuksur asunud tööle ühte Böömi-Määri veduritehasesse, kus ta ümber õpetatakse mehaanikuks.

Väljaandja Haridusdirektoorium.

Pea- ja vastutav toimetaja **M. Kuldkepp**

Majandus- ja Transpordidirektooriumi trükikäitised. End. nats. E. K.-Ü. „Postimees" trükikoda.

Otepää gümnaasiumi lõpetajad

Otepää gümnaasiumi lõpetasid: Helvi Ahman, Valdar Jalviste, Kalju Loogus, Anni Josua, Leo Luht, Kunda-Margot Lüüs, Leonardo Määrits, Elmar Ojasaar, Helja Peterson, Eha Reidolf, Konstantin Reino, Elinu Rohtla, Helgi Ruusmaa, Kalju Saar, Juhan Sarv, Hilja Siska, Ago Särev, Laine Tolm, Aksel Vahimägi ja Klaveera Vindi. Lõputunnistused anti välja pidulikul aktusel.

Põllutööd edenevad jõudsalt

Põllutööd Elva ümbruses edenevad täie hooga ja jõudsalt. Viimased ilmad on soodustanud välistöid. Künniga ollakse pea kõikjal lõpul. Suvivili on paljudes taludes maha tehtud ja käimas on kartulipanek. Orased on vihma ja sooja mõjul saanud täie kasvuhoo ja pakuvad ilusat pilti.

Ööbikud kohal

Viimastel päevadel on kuuldud Elva ümbruses meie hilisemat laululindu — ööbikut.

Surma läbi lahkunud

vabatahtlikku

Evald Vaga't

mälestab

Kaitsepataljon nr. 36 3. kompanii

Lühikese haiguse järel uinus igavesele unele minu abikaasa

Alvine Kolle

(sünd. Rümmel) Sünd. 19. XII 1883 — surn. 20. V 1942.

Matmine 22. V 1942 kell 6 õhtul Peetri vanale kalmistule. Ärasaatmine Narva t. 100. Palume sugulasi ja sõpru saatma tulla

Sügavas leinas

abikaasa, vennad, õde ja omaksed

Uinus igavesele unele meie armas

Peeter Andrus Käkk

Sünd. 26. aug. 1941 — surn. 18. mail 1942.

Sügavas leinas

vanemad, väike õde ja vana-vanemad

Meie unustamatut armast

Jaan Hansu p. Mägi't

mälestavad 1. surma-aastapäeval

naine, poeg ja teadmatuses viibiv poeg

Mälestus sinust ei kustu iialgi!

Varalahkunud unustamatut kallist pojakest

Haljand Ülo Ots'a

sünd. 10. II 1942 — surn. 19 V 1942

mälestavad sügavas leinas

kurvad vanemad ja omaksed

Kirstupanek ja ärasaatmine õnnistusmajast Maarja uuele surnuaiale 22. mail kell 16. Palume sugulasi ja tuttavaid ära saatma tulla.

Vajatakse keskm. ametates korralikku abielupaari

küt aks majahoidjaks

„GRAND-HOTELL", Vallikraavi tn. 10.

KINOTEATRID

21. mail 1942

DEUTSCHE LICHTSPIELE

Nõmme laul

Peategelased: *Magda Schneider, Jürgen von Alten, Heinz Engelmann.*

ATEEN

Doonau laevnikud

HILDE KRAHL
Attila HÖRBIGER

APOLLO

Hüpiknukk

HILDE KRAHL
Fritz v. DONGEN

Kassa avatud kl. 2 alates. Istekohad nummerdatud. Telefoni teel pääsmeid ei varuta.

Seanssside algus ärip. kl. 4, 6 ja 8; pühap. k. 2, 4, 6, 8.

OSTMISED

Soovin osta
elektri-triikrauda
laearmatuuri
akna-kardinaid
Väike Kaar 2-a—4.

Soovin osta korras, pruugitud meesterahva
jalgratast
Aida tän. 7-a—2.

Soovin osta kiiresti tarvitatud
LAPSEVANKRIT
(võib olla korrast ära). Peeter Põllu tn. 8—1.

F-ma „Mäng ja Kool" ostab
käsikäru
Pakk. Gildi 4, kontor.

Soovitakse osta moods. pehmet
MÖÖBLIT
ja kirjutuslauda tooliga. Teat. Kungla tän. 9—2, I. R.

Soovin osta 5 vakka
seemnekartuleid
ja 3 vakka suinisu. Tartus, Jänese tn. 5, aiamaja, otseuks.

Soovitakse osta toa-
MÖÖBLIT
(diivanilaud, puhvet ja voodid). Veski t. 51—1.

Soovitakse osta raua-
TREIPINKI
võib ka rikkis või veidi põlenud olla, ja väljaääsi. Raekoja tn. 106—4. Sinijärv.

Soovin osta kiiresti korras
termospudelit
Teat. Aia ja Kastani tn. nurgal juuksetöösstusse.

TARTU MUNAÜHISUS

võtab kanamune vastu

järgmiselt:

1. Teisipäeval, 26. mail.

Võngi talu juures	kl.	8.30
Kavastu mõisa j.	„	9.00
Viira koorejaama j.	„	9.40
Viira kõrtsi j.	„	10.15
Linna talu j.	„	10.50
Luunja koorejaama j.	„	11.15
Pilka asunduses	„	12.15
Tamme poe j.	„	13.45
Londi talu j.	„	15.00
Puusepa talu j.	„	15.15
Lõhmuse talu j.	„	15.40
Kavastu-Koosa	„	16.00
Meoma tee ots	„	17.40
Selgise tee ots	„	18.00
Matjamaal	„	18.30
Vara Kaarlimõisa j.	„	19.00

2. Kolmapäeval, 27. mail.

Kärevere mõisas	kl.	8.30
Joosti talu j.	„	9.00
Laeva Piimaühisuse j.	„	9.20
Rebase talu j.	„	10.30
Kursi kiriku j.	„	12.00
Ausi mõisa j.	„	13.15
Koogi as.	„	14.30
Voldi Ühiskaupluse j.	„	15.30

3. Neljapäeval, 28. mail.

Kilgi kõrtsi juures	kl.	8.15
Vedu Ühiskaupluse j.	„	8.45
Igavere postkontori j.	„	9.30
Pataste kõrtsi j.	„	10.30
Maarja-Magdaleena alevikus	„	11.45
Kaiavere mõisas	„	14.30
Kaarepere kaupluse j.	„	16.00
Pikkjärvel	„	17.30
Äksi kiriku j.	„	18.30
Lähte Ühiskaupluse j.	„	19.00

4. Reedel, 29. mail.

Rõhu koorejaama j.	kl.	8.25
Väike-Ulila	„	9.00
S.-Ulila Ühiskaupluse j.	„	9.30
Puhja vene kiriku juures	„	10.15
Puhjas	„	11.00

5. Tartus, Söögiturg 5 võetakse kanamune vastu igal äripäeval kella 8—15-ni.

Kuni uue teatamiseni toimub munade vastuvõtt üle nädalate samadel aegadel ja kohtadel.

Vastuvõetud munade eest makstakse noteeritud hinda ja arvestatakse normina.

TARTU MUNAÜHISUS.

Kõik, kelle käes leidub kommunistide poolt 14. juunil 1941. a. Venemaale küüditatute, Kiidjärve valla „Jakobi" talu omaniku

Ado Pedak'u ja tema abikaasa Erele Pedak'u varandusi

ükskõik mil viisil saaduna, on kohustatud sellest teatama kas kirjalikult või suuliselt või üle andma kuni 5. juunini 1942. a. varanduse hooldajale, Arnold Laar'ile, elük, Kiidjärve vallas, Vastse-Kuuste al., postiaadress: Vastse-Kuuste vaksali p.-ag. Varanduse varjajad võetakse kriminaalkorras vastutusele kui varanduse omastajad.

HOOLDAJA.

ELVA Vallavalitsus, Tartumaal, vajab alates 1. juunist 1942

mees-kantseleiametnikku

kes ühtlasi maksunõudja ülesandeid täidaks. Soovi avaldused ühes elulookirjeldusega ja haridust tõendavate dokumentidega esitada Elva vallavanemale hiljemalt 27. maiks s. a.

VALLAVALITSUS.

Soovitakse osta
kuni 300 meetrit
telefoni-ühendamistraati
kummi- või puuvillaisolatsiooniga 0,6—1 mm. Pakkumised saata sll. „Ühendamistraat" all.

Soovitakse osta
rauatreipinki
mille kärnide vahe on 1,5 m. Pakkumised saata ühes hinna äratähendamisega sll. „Rauatreipink" all.

Ostame tööstuse jaoks vahelduva- ja alalisvoolu
mootoreid
ja väikese elektri-lintsae. Teatada Narva tän. 120—3. Lattik.

Maamees soovib osta
tõõpluusi-riiet
2½ m. Võib ka välmis pluus või pooleli olla. Tasu kokkuleppel. Teat. Anne tn. 8—6.

Soovin osta Ret. Rekord p.
RAADIOLAMPI
1D5G, 1F7G. Pakkum. saata Raadio Kooperatiiv, Võidu tn. 11.

Soovime osta meester. või naister.
JALGRATAST
Hind kokkuleppel. Teat. saab Puiestee tn. 14—3.

Ostan
VINDIKLUPE
⅝/8—1⅛ ja vindipuuri, võib ka ainult pakid ⅞ olla. Kastani tn. 141—3.

Soovin osta
HEINU
Knu tän. 23.

TÖÖ PAKKUMISED

Vajatakse kiiresti
KARJUST
soovitav naisterahvas, kes ka lehmi lüpsab, linna lähedale tallu (5 km). Tähtvere v., Tiksoja talu, telef. 4000/2b.

TÖÖKOHT
anda. Töö pikkus 4 tundi päevas. Soovit. noodi tundmine. Läbi rääkima tulla Kroonuaia 31—1, helistada parempoolset uksekella.

Maale väiksemasse tallu vajatakse
TEENIJAT
Tulla Kooli tn. 7—1, neljap. kl. 16—19 ja reedel kl. 1—3 p. l.

Vajatakse
meespikolot
rest. „Vanemuine". Soovitav, kes on varem sel alal tegutsenud. Läbi *rääkida 21. skp.* kella 5—7 „Vanemuise" eines.

Suuremat tütarlast tarvis
KARJASEKS
maale väikese karja juurde. Tulla läbi rääkima Herne tn. 31—2, kella 17—20-ni.

Vajatakse
KARJUST
vanemat naisterahvast või tütarlast, väikese karja juurde. Läbi rääkida Aleksandri 19—1.

Kindla koha leiab iseseisvalt töötav
JUUKSUR
Tähe tn. 88, V. Kipper'i juuksetöösluses.

Vajatakse viiunud
õMBLEJAT
Kuu tn. 12—8.

Vajatakse
MAJAHOIDJAT
Riia tn. 61—3.

TÖÖ OTSIMISED

Tartu ligidusse korralikku tallu soovib
perenaise abiliseks
15-a. kooliskäija tütarlaps koolí süvevaheajaks. Palk pole nõutav. Läbi rääkida Tööstuse tn. 13-a—1, Tartus, 23., 26. ja 29. mail või 1., 4. ja 7. juunil hommikust õhtuni.

Harit. keskealine prl., kes valdab saksa keelt ja tunneb majapidamist, soovib vastavat
KOHTA MAALE
Veski tn. 20—6.

Noor harit. tütarlaps soovib kiiresti
KOHTA
väiksemasse perekonda või laste juurde, soovit. maale. Teat. Lai tän. 39—3.

Talumajapidam. vilunud maaneiu soovib
tallu TEENIJAKS
perenaiseks. Kirj. Elva Majandusühis. 20—25. maini isikutunnistus nr. 039353 ettenäitajale.

Korralik 16-a. tütarlaps soovib õmbleja
õPILASEKS
või kergemale tööalale. Teated Roosi tn. 77—4.

Korteri OTSIMISED

Sõjaväelase abikaasa palub südamest üürida
TUBA
mööbliga või ilma, keeduvõimal. Kirj. Võru t. 23—5, postkasti.

Soovin üürida vähese mööbliga
TUBA
köögi tarvit., kesklinna lähem. ümbruses. Teat. Kroonuaia tän. 31—1, Udrik.

Kaks õepilast vajav. omaette väiksemat
möbleeritud TUBA
Teat. Riia tn. 51—1.

Kooli tän. asuv 3-toaline köögiga
KORTER
vahetada 4-toal. vastu samas *rajoonis.* Teated Näituse tn. 22, kooli kantseleisse „Korter".

MÜÜMISED

Müüa
seinakell
Jaama tän. 23—9.

Mitmesugused

Tunnistan kehtetuks E. Vabatahtl. perekond. hoold. ohvitseri (Tartus) poolt
Katty Soo'le
6. V 42 nr. 910 all väljaant. soodustuse tõendise. Katty Soo.

HOBUST
mehega vajatakse linna äärde aianduskrundile hea tasu eest paariks päevaks. Eha tn. 27—3, majaomanik.

Soovitakse üürida
KLAVERIT
Samas ostetakse 2-a. lapsele nahktaldadega jalanõud. Teatada Vabriku tän. 5—3.

Palun seda daami, kes võttis laupäev., 16. skp. TKK Tartu kontorist,
VIHMAVARJU
see samasse kohe tagasi tuua.

Uus meesterahva
JALGRATAS
vahetada uue naister. ratta vastu. Kooli tän. 44—5.

Kadunud

19. mail unustasin vihmavarju Tööbüroosse pingi peale.
VIHMAVARJU
võtjat on nähtud. Hoiatan karmilt, tundemärgid olemas. Palun Leibüroosse ära tuua.

Kaotatud väikelapse
KING
20. mai õhtul. Palun südamest leidjal ära tuua vaevatasu eest, ainuke lapse jalanõu. Peatun: Aleksandri tän. 76—8, Keerak.

Kaotatud 17. skp. nahkkaante vahel
õpilastunnistus
ühes isikutunnistusega Aino Mõttus'e nimele. Ausal leidjal palun ära tuua Riia tn. 105—7 või Leibüroosse.

Eestlaste elu PUNASEL VENEMAAL

II

„Niisugune põrsaste vastuseadmine kolhoosnikutele on täiesti lubamatu," leiab „Edasi", „sest hoolitsemist kolhoosnikute kultuuritarvete eest ei saa põrsastele osutades edasi lükata."

Käsitledes Kaukaasia eesti külade elu, peab „Edasi" nr. 106 1936. a. täis suurimat lohutamatust nentima, et kultuuritööd ei organiseeri keegi. „Raamatute asemel käivad kolhoosnikute hulgas vaniad „Meie Matsi" kalendrid käest kätte ja kirjandusepuudusel loetakse kalendrisabast iganenud naljajutte."

Kuid mitte ainult passiivsuses ei avaldu eestlaste negatiivne suhtumine mitmesugustesse „kultuuriüritustesse". „Edasi" peab korduvalt tooma teateid eestlaste vaenulikkusest igasuguste klubide ja punaste nurkade vastu. Nii teatab ta, et Kaukaasias asuva Eesti-Aia küla „punase nurga töö seisneb peamiselt katkiste akende parandamises".

Huvitavaid üksikasju poetub siit-ja sealt ka selle kohta, mida peetakse mahajäänud oleku tunnuseks isiklikus elus. „Edasi" nr. 149 1936. a. nimetab Arhangelski oblasti kolhoosi Taiga Täht üheks mahajäänumaks kolhoosnikuks A. Kauler'it ja nimelt seepärast, et „ta harrastab vanu harjumusi, muu seas peab ennast koduses elus naise peaks". Vambola küla nõukogu (Lääne-Siberis) esilmees Jaan Putukas peab aga hoolega kõiki kirikupühi, kuigi on partei liige („Edasi" nr. 28, 1937). Samuti Lääne-Siberis asuva Haidaku küla nõukogu piirkonnas annab veel 1937. a. endine papp palvetunde ja koguni tasu eest! Lapseristimise-funktsiooni on võtnud endale samas küla nõukogus elutsev L. Salvik („Edasi", 1936).

Omal ajal oli üks jõukamaid eesti asundusi Venemaal Livoonia asundus Kaukaasias. Ümbruskonna küladest olid Livoonia talunikud igas suhtes ees. See kasvatas neis iseteadvust ning üleolekutunnet, mida veel 1929. a. oli säilinud nii palju, et „Edasi" pidi kurtma järgmist:

„Livoonlas on õige kena pasunakoor. Heameelega mängib see igasugustel tantsupidudel, aga kui oktoobripühade ajal neid kutsuti rongkäigust osa võtma, küsisid muusikandid: „Palju maksate?" ning ei läinud.

Olid nõukogu ümbervalimised. Küla aktiiv korraldas maksuta peo. Paluti ka pasunakoori mängida valijatele, aga see arvas paremaks naaberküla pulma sõita. Kui nuriseti, ütlesid: „Omad pillid!"

Sama lugu on näiteringiga. Kõik lavastused on Livoonias maha mängitud. Aga katsuge mõneks revolutsiooniliseks pühaks midagi valmistada: ei leidu näitlejaid." („Edasi"

Eesti külad — kõige kulaklikumad

Põllumajanduse kollektiviseerimine ja sellega kaasas käiv „kulakute kui klassi likvideerimine", mida erilise intensiivsusega teostama hakati alates 1929. a., tabas eesti asundusi rängemalt kui teisi vähemusrahvusi, rääkimata venelasist endist. Eesti asundused olid kõige „kulaklikumad".

„Edasi" nr. 26, 1932. a. kirjutab:

„Saksa autonoomses vabariigis on 4 eesti küla: Baltika, Estonia, Lifljandka ja Goretski. Suurim on Baltika 84 eesti majapidamisega, Estonias ja Lifljandkas on à 20 ja Goretskis 64 eestlaste majapidamist.

Kõigis neis eesti külanõukogudes oli kulakute protsent kõrgem kui saksa või vene külades. Selle tagajärjel kutsuti eesti külasid üle terve Saksa vabariigi kulaklikeks küladeks."

Eesti Haginski asunduse kohta Kalmõki autonoomses oblastis annab „Edasi" järgmise iseloomustuse: „Külanõukogu kirjade järgi on Eesti-Haginskis (1929. a.) 192 iseseisvat majapidamist. Neist kehvikuid 54, keskmikke 110 ja kulakuid 13.

Jõukad takistavad kolhoosi loomist ja ei lase kehvikute kandidaate valimistel läbi. Iga väljast sissesõitnud parteilane süüakse välja."

Nähtavasti on siin jõukate hulka loetud ka keskmikke, sest muidu poleks neil olnud võimalust valimistel domineerida.

See võitlus kolhooside loomise vastu näib olevat olnud päris üldine nähtus kõigis eesti asundustes. Et „kulaklikud elemendid" eesti külades igal pool olid enamikus, siis oli kollektiivsele maapidmisele üleminek ja võimu juhtimine nn. kehvikute kätte valimiste ning hääletuste teel raske.

„Jõukamad kihid on enamikus ja hoiavad kogu asunduse üksikmajapidamise kammitsas," kirjutab „Edasi" 1929. a. Eesti-Aia asunduse kohta Musta mere ääres.

Siberis asuva Linda-nimelise eesti asunduse saatuse kohta kirjutab „Edasi" 1937. a. nr. 149:

„1928. a. jõudis põllumajanduse kollektiviseerimine ka Linda asunduseni. Kehvikud otsustasid kolhoosi asutada. Esialgu astus kolhoosi ainult 10 inimest. Külas hakati kõikusugu kolhoosivastaseid jutte levitama, nagu näiteks 60—70-meetrisest tekist, mille all kõik ühiselt magama hakkavad, jne.

Kuid kulakud said väärika vastulöögi ja kolhoos hakkas hästi arenema. Kolhoosile pandi nimeks „Taiga Täht"."

Mida selle „väärika vastulöögiga" on mõeldud, seda võib juba arvata: küüditamist, areteerimist, majapidamiste hävitamist jms.

Käsitledes küla-kirjasaatjate küsimust, kurdab „Edasi" 1929. a.: „Kirjasaatjate töö külas, eriti eesti asunduses on raske. Kulakud näevad kirjasaatjais kindlaid Nõukogude võimu kandjaid ja oma vaenlasi. Praegu, kollektiivmajapidamiste hoogsa tõusu perioodil, peavad kulakud iseäranis vihast võitlust Nõukogude võimuga."

Kuid mitte üksi kirjasaatjatel polnud häda kulaklike eesti asundustega. Ka igasugused muud Nõukogude korra pooldajad olid eestlaste hulgas soovimatuks nähtuseks, kellest püüti vabaneda. Põhja-Kaukaasias asuva Allmäe asunduse kohta loeme järgmist:

„. . . ainuke parteilane on siin valimiskomisjoni esimees, kuid teda tahavad külakurnajad külast välja saata. Külas töötatakse kollektiivmajapidamise loomisele vastu, levitatakse laimujutte jne." („Edasi" 1929.)

„Edasi" nr. 99, 1929. a. kirjutab: „Afanasjeva eesti küla kehvikud otsustasid organiseerida põllumajandusliku artelli „Elu". Naljatilgaks osutus kehvik Timpmann, kes kollektiivist seepärast ära ütles, et kulakud tema peale vihaseks saavat."

Igasuguste survevahendite mõjul läks siiski kollektiivmajapidamiste loomine 1929. a. jooksul üsna kiiresti, nii et juba 1929. a. lõpul „Edasi" võis teatada eestlaste kuni 70-protsendilisest kaasatõmbamisest kolhoosidesse.

Eeskujulikumad talunikud, nähes oma võitluse asjatust ja oma majapidamiste hävitamise ohtu, katsusid mõnel pool päästa, mis päästa oli, sellega, et püüdsid loodavas kolhoosis juhtivale kohale asuda. Nii kur-

Peale selle leiti Arina Iljinal maa sisse peidetult lehma.

dab „Edasi" 1929. a., et Põhja-Kaukaasia põllumajanduslikus kommuunis „Koit" on endised eesti asunduse kulakud juhtivatele kohtadele asunud, olles end hästi maskeerinud. Nii näiteks olevat endised kulakud kommuuni esimees Jaan Mihkelson, kassahoidja Artur Algus jt.

Vaatamata väljasaatmistele, mis oma haripunkti saavutasid 1930. a. algul, leidus veel 1932. a. mõnel pool nii palju kulakuid, et nad suutsid partei tööd segada. „Edasi" nr. 27, 1932. a. peab tunnistama, et „Goretski külanõukogu rakuke ei ole enam suuteline võistlema kulakutega, kes süstemaatiliselt lõhuvad kolhoosi tööd. Otsesemad lõhkujad on: Juhan Karol, Jaan Karol ja E. Traks."

Vili ja lehmad maa all

Rööbiti kolhooside loomisega näib olevat käinud üks teine omapärane aktsioon, mida mõnikord nimetatakse „seemnevilja mobiliseerimiseks", teinekord lihtsalt seemnekogumiseks, vahel aga ka vilja kokkuostu plaani teõstamiseks. Nagu ajalehe märkmeist selgub, oli sel puhul tegemist „kulakute" poolt ärapeidetud viljatagavarade otsimisega kolhooside napi saagi täiendamiseks. Nii kirjutab „Edasi" nr. 99, 1929:

„Baltika külas Saksa autonoomses vabariigis Volga ääres asutati löögigrupp vilja kokkuostu plaani teostamiseks. See paljastas mitu kulakut, kes olid vilja peitnud: Jekateriina Paun, Anton Kortel ja Daniel Kortel olid kümneid puudasid vilja peitnud. Estonia kulakuist paljastati A. Trummel. Baltika ja Estonia kehvikud nõuavad, et kõik kulakud Saksa autonoomsest vabariigist välja kihutatakse."

Tõenäoliselt täideti see „nõudmine".

Mõnikord tuldi seesugustel otsimistel päris üllatavatele leidudele, nagu selgub „Edasi" nr. 27, 1932. a. kirjutisest:

„Goretski külanõukogus organiseeriti brigaad ärapeidetud vilja ülesotsimiseks. Brigaad leidis 4 päeva jooksul 21 tsentnerit vilja. Peitjad mõisteti vangi.

Peale selle leiti Arina Iljinal maa sisse peidetult 2 lehma — õlgedega pealt kaetud, et keegi ei näeks, et seal lehmalaut võib olla. Sai 3 aastat. Raskendav asjaolu oli, et tal oli enne revolutsiooni olnud pangas 9000 rubla."

Saksa vabariigis asuva „Estonia" kolhoosi peale ollakse väga kuri, sest et seal nähtavasti ei osata küllalt kõrgelt hinnata seesugust hõlbust vilja hankimise viisi.

„Mingit tööd seemnekogumise alal pole siin tehtud. Selle asemel, et mobiliseerida seemet teist korda peksmise ja laialitassitud vilja kogumise abil, esimees nutab: „Leiba pole!" Ümberkaudsed külad leiavad iga päev viljaaukusid, kas siis „Estonias" neid pole?" („Edasi" nr. 27, 1932.)

Nähtavasti oli „viljaaukude" olemasolu nii tavaline, et „Edasi" nende puudumist ühes külas võimatuks pidas. Huvi pakub ka soovitus seemne „mobiliseerimiseks" teiskordse peksmise teel.

(Järgneb.)

Idapoolsel Vahemerel

Londoni mäng viimaste aastakümnete jooksul Kagu-Euroopas, Ees-Aasia rannikupiirkonnas ja Kesk-Aasias selgub alles siis, kui arvestatakse, et siin on tegemist Indiasse viiva silla kindlustamisega. See, mis toimub Aafrikas, eriti aga selle musta mandri idapoolses osas, teenib liini „Healootuse neem — Kairo". Nende Briti välispoliitika mõlema suure liini lõikepunkt asub idapoolses Vahemeres, Suessi kanali piirkonnas. Bismarck ütles kord: „Inglismaa vajab Egiptust nagu igapäevast leiba just Suessi kanali pärast, mis on lühim ühendustee impeeriumi ida- ja lääneosa vahel. See on nagu kuklanärv, mis ühendab selgroogu ajuga." Seda närvi on London sihikindlalt osanud sõjaliselt kindlustada. Inglismaa pole oma positsioone impeeriumi peateede kaitseks mitte ainult tugevdanud, vaid ta on need ka edasi nihutanud. Need moodustavad varem nii tugevasti kindlustatud Vahemere-liinis terve omapärase süsteemi. Sinna kuulub eeskätt Vahemere idapoolseim saar Küpros.

London sai aastal 1887 Küprose saare türklastelt. Selle elanikkond koosneb eranditult kreeklastest. Mida inglased siin kavatsesid, on selge: omada hüppelauda Türgi ja Dardanellide vastu, strateegilist kohta Süüria ranniku valitsemiseks ning laevastiku toetuspunkti Suessi kanali kaitseks.

Ka siin ei puudunud tuntud Briti lubadused, nagu: põllumajanduse tõstmine, veevarustuse väljaehitamine, haiguste, nagu näiteks malaaria, vastu võitlemine, korrapärase laevaühenduse sisseseadmine Egiptusega ja veel palju muud. Tõeliselt aga toimus: vaese elanikkonna hoolimatu ekspluateerimine ja nende taotletud ühinemise takistamine Kreeka emamaaga. Kui näiteks aastal 1931 toimusid pealinnas Leukosias Inglise kuberneri palee ees rahva massdemonstratsioonid, pöördus kuberner abipalvega Kairo poole. Kiiresti saabusid ristlejad ja hävitajad ning transportlennukitega kohaletoimetatud maaväe-üksused. Mõningate väikeste massitappudega ning ulatuslikkude deporteerimistega „rahustati" Küpros. Ka selles sõjas pole sõjadiktatuuri suhtes Küprosel midagi muutunud. Kuid ka elanikkonna suhtumine Inglismaasse on jäänud muutumatuks.

Londoni võimutsejate reetlik mäng Egiptusega on tänapäeval küllaltki tuntud. Lühikest aega enne selle sõja puhkemist aheldati Niiluse-maa, mis arvas juba lähenevat politilist vabadust, uuesti *karmide sõjaliste* lepingutega. Arvestades selle maa-ala strateegilist tähtsust, ei võinud inglased lubada iseseisvust Kairo politikas. Nii ehitati Suessi kanali ääres asetsev Ismaili välja samasuguseks võimukindluseks nagu Aleksandria Niiluse suudmel. Kahuriliha toodi asumaadelt. Egiptus on Briti suve all vastu oma tahtmist muutunud sõjatandreks.

Sestsaadik kui Vahemere lääneosa praktiliselt on muutunud tarvitamiskõlbmatuks ja Malta strateegilise toetuspunktina võib tänapäeval lugeda juba väljalangenuks, püüavad inglased säilitada oma merevõimu vähemalt selle idaosas. Kuid saksa ja itaalia pommid strateegilise kolmnurga — Küpros-Haifa-Aleksandria — sõjalistele eesmärkidele näitavad samuti kui Rommeli diviisidki Põhja-Aafrikas, et Inglismaa valitsemine ka idapoolsel Vahemerel on lähenemas lõpule.

(Ostraum-Artikeldienst)

KOLM ALLATULISTUST ÜHE VÕITLUSLENNUKI POOLT

Idarinde keskosa... Temperatuur on langenud —35°. Ainult suurimte raskustega hakkavad töötama lennukite mootorid, mis alatiselt on jäise külma käes. Kuni kõrgele kandepindade alla veeretab tuul kohevaid lumemasse kokku, nii et iga üksik lennuk tuleb alles tundidepikkuse tööga lahti kühveldada. Tuhanded vene sõjavangid ja ümbruse külaelanikud töötavad päev päeva järel, et lennuvälju vabad hoida lumehangedest.

Aga sellest hoolimata rakendatakse võitluslennukeid väsimatult tegevusse, et raskelt võitlevale sõjaväele tema karmis tõrjevõitluses anda hädavajalikku toetust.

Võitlusüksusel, kuhu kuulub ka leitnant H., on ülesanne ühel saabuval kuuvalgel ööl üht varjatuna märgatud vene lennuvälja rünnata.

Kõik ettevalmistused on tehtud, lõhke- ja süütepommid laaditud.

Õhtuhämaruse algul veerevad lennukid ühekaupa, vaheaegadega starti. — Kuu valgustab peaaegu päevavalgusega lumemaastiku otsatu laia lagendikku. Taevas pole ühtki pilve. Selgel ööl peaks eemärk ilma raskuseta saavutatama.

Leitnant H. stardib oma ammu sisselennanud meeskonnaga. Tarvitseb ainult vähe öelda. Nad tunnevad oma käsitööd. Igaüks piilub välja õhe, et ühetoonilises maastikus orienteerumist oma isiklike tähelepanekutega toetada.

Peaaegu kolmveerand tundi on stardist möödunud. Vaenlase lennuväli ei või enam väga kaugel olla. Meeskond on äärmiselt pinevil. Äkki hüüatakse parda-teadustusseadmete kõrvaklappidesse: „Eeslennuk positsioonituledega. Võib ainult bolševik olla!" — Välgusarnaselt sähvatab leitnandist üks mõte läbi. Juba kobab käsi lülituslauda. Mõni hetk hiljem leegitsevad ka oma positsioonituled.

„Selle võtame me endale!" hüüab ta mikrofoni, lükkab gaasipedaali ettepoole, nii et mootorid undavad, ja kihutab venelase ahtritule järele. — Vahemaa väheneb silmanähtavalt.

„Mitmemootoriline transportlennuk. Ma võin seda praegu täpselt ära tunda!" hüüab vaatleja, kes erutusest kuumana oma kuulipilduja taga kantslis on. „Veel lähemale!" Päris selgelt nähtuvad vaenuliku lennuki kontuurid vastu öötumedat taevast. Tähelepanu! Mis see on! Venelane vilgutab helgiheitjaga kolm korda allapoole.

„Ahah! See käib lennuvälja kohta!" mõtleb pardalaskur. „Poiss tahab maanduda. Miks ei peaks ka meie seda tegema, seda vähem tuntakse meid ära." Juba lülitab ta pardahelgiheitja põlema ja laseb seda kolm korda pikalt välgatada. — Nagu vastuseks hakkavad all maapinnal helendama punased lambid, mis ringikujuliselt üht lennuvälja ümbritsevad.

„Kena venelastest, et nad meid kaua oma lennuvälja ei lase otsida!" hüüab leitnant, ja siis lähevad tal silmad üllatusest pärani, sest ta märkab seal enda all pikki ridasid vene võitluslennukeid, tihedalt kokku surutud, nagu paraadiks rivistatud. Seal peaks kaugelt üle kolmekümne lennuki olema.

Kuid ainult lühidalt saab seda muljet tajuda. Vene transportlennuk nõuab kogu tähelepanu. Nagu võimas vari ripub ta praegu oma lennuki ees. Selgesti on mõlemad mootorid paremal ja vasakul pool kandepindadel tunda. — Laskemoonakastid on haardel tunda. — Laskemoonakastid on haardel tunda. — Miks ei valmis kuulipildujate kõrval. — Miks ei tulista vaatleja ikka veel mitte? Varsti ramitakse lindu seal ees, nii lähedale on He 111 tulnud.

Nüüd kaldub venelane kergesti kurvi. Hele kuuvalgus voogab üle kaugele pinguldatud kandepindade. Siis hakkab kuulipilduja kantslis haukuma. Püsivtuli lööb sädeldes venelase paremasse kandepinda ja tantsib mootori ümber, kuni hele leek õhe loikleb. Raske plahvatus kisub venelase puruks. Loitva tõrvikuna langeb ta maha.

Meeskonna võidukisasse seguneb ahtrilaskuri hoiatushüüd: „Üsna lähedal paremal tagapool meie all vene pommituslennuk!" Juba märatseb tema kuulipilduja. Laskur lennuki põhjal on samuti relva pööranud. Ka tema on uut eesmärki märganud ja kihutab nüüd ühe laskemoonakasti teise järel kuumaks minevast rauast välja. Vähesed sekundid on esimesest tulistusest möödunud, siis langeb ka teine venelane põledes alla.

Õnnest särades tiiirib leitnant uuesti veel ikka valgustatud lennuvälja poole, et nüüd ka veel pomme alla heita.

Veel pole välja kohale jõutud, seal märkab ta enda all üht vene lennukit. See pöördub lennuvälja poole ja hakkab just maanduma. — Järsu planeerimisega juhib leitnant oma linnu venelase kannule. Jälle taovad kuulipildujad. Metsiku sõiduga söösterlennus on venelasele mõne hetkega järele jõutud. Terava tõukega rebib leitnant oma masina venelasest eemale, kuna ta muidu teda rammiks. — Ahtrilaskurid tulistavad, niipalju kui rauad suudavad välja saata. Mõne jõuetu liigutusega katsub venelane end veel tasakaalus hoida, siis langeb ta järsult üle vasaku tiiva püstloodis maha.

Kuid meeskond ei rahuldu veel selle uhke tulemusega. *Positsioonituled* kustutatakse nüüd ja sõidetakse veel kord üle lennuvälja. Nad heidavad oma pommid sinna asetatud lennukitele ja märkavad äralennul tekkivaist tulikahjudest, et need on hästi tabanud.

Palavikulise rõõmuga asutakse tagasilennule. Veel kord *arutatakse viimase poole* tunni võitluselamus kõigis detailides läbi. Siis on jõutud kodusadamasse. Grupi lennuväli on juubeldava võidurõõmuga täidetud, kui leitnant oma komandörile lahingu-ettekandes teatab: „Kolm vene lennukit minu võitlusmeeskonna poolt alla tulistatud!"

(„Der Adler")

Iga kilogramm vilja, mis on täidetud viljanormist, aitab võita toitlustusraskused ning kindlustada rahva tervist ja elujõudu.

HINNAKONTROLL INGLISMAAL

Stokholm. Nagu Londonist teatatakse, on Inglise kaubandusministeerium välja töötanud kava hindade kontrollisüsteemi laiendamise kohta kõikide tähtsamate kaupade alal. Kava näeb ette üldise kontrolli teostamist nii suurkaubanduse kui ka jaekaubanduse hindade üle. Sellega tahetakse kõrvaldada vaheltkauplejaid ja spekulante, kes viimasel ajal on tegutsenud eriti suures ulatuses.

ITAALIA PEAB VASTU

Rooma. „Euroopa on tööstuse alal võimeline ise end varustama," seletas majanduskomisjoni ees kaubandusminister Riccardi. Tühikud toiduainetega varustamises kõrvaldatakse tarbimise ratsioneerimisega. Vaenlane ei saavat sõda võita blokaadiga. Seevastu olevat aga vastublokaad otsustav majandusliku sõjas. Itaalia olukord võivat siin ainult paraneda, kuid mitte kunagi halveneda. Saksamaa ja Itaalia vaheline kaubavahetus toimuvat mõlema maa vaheliste sidemete põhjal vajalikkude toorainetega ja sõjamajanduslikult tähtsate kaupadega vastastikuse varustamise teel.

VÄLISKAUBANDUSE BILANSS USA-S

Stokholm. Nagu New Yorgist teatatakse, ulatus märtsikuus väljavedu USA-st 602 milj. dollarini, 349 milj. dollari vastu 1941. a. märtsis. Tarbeainete sissevedu on näidatud 252 milj. dollari suuruses, 245 milj. dollari vastu sama aja jooksul eelmisel aastal. Käesoleva aasta esimeses kvartaalis on väljavedu 1566 milj. dollarit. Sissevedu ulatus samal ajal 780 milj. dollarini.

Kalandus

Moskva mustri järgi...

Asjatu katse eesti kalurit kolhoseerida

„Nüüd viime Eesti kalanduse Nõukogude tasemele," praalis 1940. a. novembrikuu alguses bolshevistlik Kalatööndus Peavalitsuse värske juhataja Martin Kurg võimu vanadelt kalandustegelastelt üle võttes. „Nüüd antakse kalandusele tema õige koht sotsialistlikus majanduses, millest kapitalistid ei osanud undki näha."

Suuresuiselt hakkas peale see Viimsi rannast pärinev salapiiritusevedaja ja punane poliitikategelane, kes oma neljaklassilise külakooli hariduse juures ei olnud suutelne korralikku resolutsioonigi paberile määrima. Aga see mees pidi kommunistliku partei arvates olema õige mees, kes kapitalistliku kalanduse „jutti ajab" ja „kulakutel" ning „sahkerdajatel" jalad alt lööb.

Kõigepealt sooritas ta pika reisi Moskvasse „eeskujulikuma" kalandusega tutvumiseks ning saabus siis tagasi täis vaimustust kalurikolhoosidest, millest talle Soome lahe rannal ainult üht mustereksemplari (võõraste huvireisijate tarbeks) oli näidatud. Selge — eesti kalurkond tuleb kiiresti ajada artellidesse ja kolhoosidesse.

Aga niipalju kui peeti ka kihutuskoosolekuid ja avaldati kalureile survet, ei näidanud Kure ja kompartei soovid mingit edenemist. Kalur kahtles sügavalt kolhoosi paremuses, see põline individualist, keda on kasvatanud meri ja tormid ning kes on alati uhke vaid iseenda käte rammule ja osavusele.

Värske „kalanduskomissar" Kurg sai partei keskkomiteelt ühe ultimaatumi teise järel ja ainult tema truudus ning pimesi järgnemine oma „suurele juhile Stalinile" hoidsid teda kuude viisi peavalitsuse juhataja kohal.

Peipsivenelaste kalaartellid

Kui partei kõrged seltsimehed nägid, et eesti kalurite kolhoseerimisest kohe asja ikka ei saa, alustati otsima ülemineku vormelit. Selleks sai Moskva meeste pealekäimisel kooperatiivne liikumine, mis aga samal määral kalurites umbusku äratas. Et aga kalurile kõikjal survet avaldati, siis — et hoiduda vähemalt esialgu kolhoosi sattumast — asutati kooperatiive, mille tegevus aga kuskil Nõukogude mustri järgi ei käinud. Ainult Peipsi kalavenelased, nagu põllumajandusesgi, asutasid hurraatades „Esimese 21. juuni nimelise Kallaste kalurite kolhoosi", kuhu kuulusid kõige põhjaläinumad isikud Kallaste linnast, kes nii lootsid „isakese Stalini abiga" ülalpidamist saada. Et esimene kolhoos, seda ju ikka toetatakse. Ning oma kalkulatsioone need venelased ei ehitanudki liivale. Kuid isegi vene päriskalurid Peipsi ääres ei tahtnud uuest kolhoosist suuremat teada, kuna järvel kalastades oli kokku puudutud idakalda kalurkolhoosnikutega, kelle välimus ja majanduslik seisukord just isu kolhooside järele ei tekitanud. Ja nii mõnigi mees oli kalastamisel varematel aastatel satturnud punase piirivalve küüsi, kes neid lohistas kuude viisi ühest vanglast teise ning siis Eesti valitsusele paremal juhul välja andis, halvemal juhul lihtsalt spioonina maha laskis.

Aga siiski leidus Peipsi ääres küllalt kolhoosimõtte pooldajaid, kes moodustasid 1941. a. algul veel mitmeid uusi kaluriartelle. Muudes Eesti osades, kus rahval puudub venelik kollektiivsusetunne, ei arenenud asi põrmugi, vaatamata partei ähvardustele ning koosolekute meelitavaile lubadusile. Pärnus näiteks oli kalurite meelelgu sootuks kontrrevolutsiooniline, ja suurel kalurite koosolekul, kuhu ootamatult ka kalanduse peavalitsuse juhataja M. Kurg ilmus, et isikliku „auvääruse gа" kaluritele mõju avaldada, muutus ta olukord päris raskeks, kuna kalurid kuulmatu julgusega oma kahtlust julgesid avaldada kiidetud artellide hüvede suhtes.

Siiski tekkis kolm artelli ka mereranniku. Pärnus näiteks Rackula kalurite artell oli asutatud punastele puht ninanipsu mängimiseks, kuna siia koondusid kohalikud nn. „kulakkalurid", kellel olid väärtuslikud püünised, millest oli karta, et need natsionaliseeritakse, ja kuna pealegi neile üksikult tehti rohkeid püügitakistusi. Artelli asutamisega aga muutusid „kulakud" päevapealt „ecsrindlikeks Nõukogude kalureiks", mida isegi Pärnu parteiorgan teatava kõhklemisega julges tunnistada. Samasuguse artelli tegid ka Harjumaal Pudisoo kalurid, kuna Tallinnas, Kopli artellis olid jällegi eestvedajaiks venelased.

Üldse suudeti kuni Nõukogude võimu kokkuvarisemiseni luua kokku 23 kaluriartelli (mis Venemaal kandis nimetust „kolhoos" — meil ei juletud kalureid tolle nimetusega peletada!), millest peale eespoolmainitud paari erandi peaaegu kõik asusid Peipsi venelaste alal ja Narva jõel. Peale selle oli üks artell veel Emajõel, Pühajärvel ja Konsujärvel.

Kuid kõgu Eesti lai kalurite hulk jäi artellide loomisel külmaks pealtvaatajaks.

„Päheandmised" kalapüügi-plaani mittetäitmise tõttu

Mis aga tehti samal artellitamise ajal keskasutises? Siin käis täie hooga struktuuritamine ja aruannete jagamine arupärivatele parteiorganitele. Peavalitsuse juhataja ise arvas, et tema ei ole oma vastsel ametikohal veel küllalt kõrgel ja pole antud talle võimalusi oma „täisvõimeid" välja panna, mispärast ta ajas kogu aeg asju, et luua kas isesiisvat Eesti kalanduse rahvakomissariaati või vähemalt luua rahvakomissaride nõukogu juurde kalandusorgan, mille juht oleks rahvakomissari õigustega. Kurg sai ilmast-ilma sõimata oma otseselt ülemuselt rahvakomissar Sauer'ilt, kes ilmselt teda pidas äärmiselt saamatuks ja ebakohaseks kalandusjuhiks.

M. Kurg oma teiskordsel Moskvas-käigul püüdis oma püüdlusis leida protektsiooni Nõukogu Liidu kalanduse rahvakomissarilt Ishkovilt. Viimane saatiski Tallinna kaks Nõukogude spetsi — seltsimched Hristorovi ja Korolevi. Need uurisid siin mitmeid nädalaid Eesti kalandust, koostades mingisugused suurejoonelised ettepanekud, mille järgi keskasutis oleks olnud paisutatud hiigelasureks, kuid kus polnud märgitud, mida rannas oleks pidanud kaluri kasuks läbi viima. Olles imestunud, et väikese Eesti kalatoodang aastas moodustab tervelt veerandi Nõukogude suurima liiduvabariigi — Vene föderatiivse vabariigi — mitjonitsentrilisest kalatoodangust, seletasid nad siiski isetcadvalt vajadusest võtta kasutamisele Nõukogude „mehhaniseeritud" kalapüüki. Tehti valmis kalapüügi-plaan, mille järgi eesti kalurite ülesanded jäi 250.000 tsentneri kala väljapüüdmine. Milles seisnes see „Nõukogude mehhaniseeritud kalapüük", see ei selgunud meie kalandustegelastele kuni bolševike võimu lõpuni, sest ainuke võte, mida selle „mehhaniseerimise" sildi all propageeriti, mis aga Nõukogude maalgi oli veel läbi viimatu, oli mehaaniline võrkude vettelaskmine. Aga kui partei nõuab, et kõik peab „mehhaniseeritama", siis peab ka kala tingimata „mehaaniliselt" püütama.

Kuid mis tulemata jäi, oli kala. Oli siin süüdi kalurite „sabotaaž" või oli selles loos „sabotaažnikuiks" kalad ise, see ei tekitanud parteitegelastele muret. Rahvakomissaride Nõukogu kviteeris olukorda 11. veebruaril 1941 määrusega, milles sisaldub lühike lause: „Tunnistada Kalatööndues Peavalitsuse senine töö mitterahuldavaks."

Vastavalt kommunistlikule režiimile nii iseloomustavale „päheandmise" tavale sai nüüd Lauristinilt ja Särelt endalt kõigepealt „pähe" kohaliku tööstuse rahvakomissar Sauer, kes seejärel andis „kõvasti pähe" seltsimees Kurele. Et ka viimane igal võimalikul juhul tarvitas toda „päheandmise" kommet, siis said lõpp-astmes pähe ka ametnikud. Viimased ennast ka kommunistide pärast eriti ei pingutanud, pealegi kus kaadrite ülem H. Mesimaa, 21. juuni aegne Unti adjutant, osutus koos oma abilise Põderiga võrdlemisi pehmeks meheks, kes armastas rohkem napsi võtta kõrtsikabinetis kui oma töökohal tegevusetult vahtida. Kurg ajas päris tihti oma kaadrte ülemat mööda kõrtse taga, aga see oskas asja juba nii korraldada, et „rumal vana", nagu ta ise Kurge nimetas, teda kätte ei saanud.

Et nüüd selle juhtiva personaali positsioon rahvakomissaride nõukogu korralduse tagajärjel oli kõikuma hakanud, tuli Kurel seda uuesti kindlustama hakata. Ta esitas korduvalt aruandeid, milles selgitas, et kalatööndues plaani viletsa täitmise taga seisavad mereväe kaubandusorganid, kes kala kokkuostmist segavad, samuti teised tsiviilkaubandusvõimud ning lõppeks ka Vene piirivalve, kes tegevat suuri takistusi kalapüügile.

Kalapüük „propuskite" ja püssitääkide keskel

Millised olid siis kaluril kalapüügivõimalused tegelikkuses tolle Nõukogude „paradiisiaasta" kestel? Kõigepealt ei usaldanud sise-asjade rahvakomissariaadi võimud põrmugi eesti kalureid. NKVD-le alluv piirivalve sulges oma venelasist, mongoleist ja kalmõkkidest koosneva piirivägea hermeetiliselt kogu Eesti rannajoone. Peaaegu iga saja sammu peal oli vahipost, kes oli väga kergekäeline tulirelva tarvitama.

Kalureid tabas „propuskite-", lubadelaine. Oli vaja randa astumiseks propuskit, oli seda vaja ka merelesõitmiseks. „Vot, kapitalistlik-imperialistlik ümbrus..." üteldi nurisevatele kaluritele põhjenduseks. Päev-päevalt vähenes ka nende ring, kes üldse merelemineku luba said, kuigi see mereleminek oli seotud kitsa rannaveeribaga ja täpsate kellaaegadega. Ööseks ei tohtinud keegi merele jääda.

Et sügiseste pimedate ööde kaitse all hakkas rannikult väljuma üksikuid kaluripaate, mis viisid võisil „salakaubana" üle lahe rahvuslikult mõtlejaid eestlasi ja enamlaste poolt tagakiusatuid, siis muutus piirivägede „bolshevistlik valvsus" tohutu piinlikuks. Saadi kätte üksikuid kalureid oma „kapitalistliku" laadungiga ning hävitati samas. Kuid julgeid kalureid leidus ikkagi, kes riskisid eluga kaaskodanike päästmiseks. Kuigi tihti naharirid teadsid üksteise käikudest, vaikiti hauana, sest vähem kui sõna oleks teiselc maksnud elu.

Piiriväed tegid nüüd korralduse, et kalapaadid, mis senini merele läksid sealt, kus kellelegi lähem ja soodsam, saaks koondatud kindlatesse kalasadamatesse. Iga sõidu järel tuli paat kaldale tõmmata, kus maasse oli löödud väike vai, mille külge keti ja lukuga kinnitati paat. Randumispaiga vesi ümbritseti okastraadiga. Kalurid pidid oma valvurite jaoks ehitama vahiputka, kus hamburi relvastatud piiriväelased „hoidsid kaluride vara rõõvlite eest". Nende valvurite käes olid ka paatide võtmed.

Propuski saamiseks tuli tihti oodata nädalaid ja kuid, millise aja jooksul oli loomulikult keelatud kalastamine. Nii hakkas kalur, lootes keskasutise mõjusale abile, saatma palvekirju kõikvõimsale seltsimees Kurele, teadmata, et see on ainult nukk, kes samuti nagu nn. „valitsus" — rahvakomissaride nõukogu — ei julge tsheka piirivägede asjadesse segada.

Järelejäänud kirjades on üks Aseri kaluri kiri: „Mul olid puud mere ääres paekalda alla laotud. Esialgu anti luba neid valmis töötada. Nüüd aga ei anta uut luba töö lõpetamiseks... Ei lasta rannale..."

Keila valla merekalurite selts kannab ette: „Lohusalu rannas jutlus 23. 3. 41 vahejuhtum kalurite Rud. Kalju ja Joh. Jalakiga. Nimetatud kalurid läksid Lohusalu maaninast umbes 1.5 km kaugusele merele tursaõngi korjama, kus nad juba kolm nädalat olid käinud kalastamas. Akki tulid Leetsi rannast kaks piirivalvemeest ja sundisid mehi laskevalmis püsside ees endale järgnema, olgugi et meestel õngede väljavõtt pooleli ja umbes 200 kg turski jääl. Mehed viidi 8 km eemal asuvasse piirivalve-kordoni, kus neid kästi töö juurde tagasi minna."

Nii vintsutati kalureid, olgugi et neil oli mereluba ette näidata. Teisel juhul jälle lasti mehi mitu kilomeetrit käia käed ülal.

(Järgneb.)